

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

29E JAARGANG

WOENSDAG 5 JANUARI 1944

No. 1437

COMMISSIE VAN REDACTIE:

J. F. ten Doesschate; P. Lief tinck (tijdel. afwezig);
J. Tinbergen; H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries;
M. F. J. Cool (Redacteur-Secretaris).

H. W. Lambers — Adjunct-Secretaris.

Abonnementsprijs van het blad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p. p. in Nederland f 20,85* per jaar („Prijsvaststelling No. 052. IM. 312"). Buitenland en koloniën f 23,— per jaar. Abonnementen kunnen met elk nummer ingaan en slechts worden beëindigd per ultimo van elk kalenderjaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het blad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties. Adreswijzigingen op te geven aan de administratie.

Administratie: Nieuwe Binnenweg 175a, Rotterdam (C).
Telefoon 38340.

Aangeteekende stukken aan het Bijkantoor Museum-park, Rotterdam (C).

Advertenties voorpagina f 0,28 per mm. Andere pagina's f 0,22 per mm. Plaatsing bij abonnement volgens tarief.

INHOUD:

	Blz.
Vóór vijf en twintig jaar	2
De ontwikkeling op de internationale effectenbeurzen in 1943 door B. H. A. Meijerink	2
Eigen vervoer - beroepsvervoer door H. C. Kuller ..	5
De ontwikkeling van het Zwitsersche bankwezen in 1942 door Dr. F. H. Repelius	6
Zuid-Afrika in oorlogstijd door J. F. C. Schotel	8
Loonen en salarissen in de Belgische nijverheid door Mej. Mr. A. H. Pott	11
Maandcijfers	
Emissies in November 1943	11
Indexcijfers van Nederlandsche aandelen	12
Statistieken	
Stand van 's Rijks kas — Bankstaten	13

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De laatste weken van het jaar hebben op de geldmarkt geen enkele wijziging gebracht. Bij de huidige situatie van aanbodsovervloed kon ook niet worden verwacht, dat de jaarwisseling eenig effect zou hebben. „Window dressing" is niet noodig, omdat de „etalages" boordevol kasmiddelen zijn, meer dan men wel zou wenschen.

Nu men het geheele jaar 1943 kan overzien, springt duidelijk in het oog, hoezeer de geldmarkt dit jaar van twee zijden tot den toestand van overvloed werd gebracht. Eenerzijds stegen de posten, die den buitenlandschen wisselvoorraad omvatten, uitzonderlijk sterk, t.w. met rond f 1,4 milliard, hetgeen meer dan het dubbele van het accres van het vorige jaar is, en niet ver van de som van de toeneming van deze posten in de drie voorafgaande oorlogsjaren. Anderzijds was de stijging van den biljettenomloop, als gevolg van de intrekking der groote coupures, uitzonderlijk gering, t.w. nog geen f 500 millioen, of wege ongeveer de helft van het accres van het vorige jaar.

Als gevolg van deze beide factoren is de geldmarkt sedert maanden in een situatie gekomen, waarin wijzigingen van vraag en aanbod voor het verloop van den rentevoet vrijwel irrelevant zijn, tenzij dan werkelijk zeer omvangrijke mutaties optreden. De rente op de tweedehands-discontomarkt is nu wel ongeveer op een peil aangeland, dat ten volle met die situatie rekening houdt, zoodat men een dieper inzinken van eenige betekenis niet waarschijnlijk kan achten. En daarmee heeft eigenlijk de geldmarkt nauwelijks meer belangstelling, omdat een dood punt is bereikt, waarop het weinig relevant is, of het onbelegbare aanbod met eenige tientallen millioenen toe- of afneemt.

De obligatiemarkt is in de laatste weken niet bijzonder geanimeerd geweest. Het koerspeil bleef vrijwel onveranderd, het aanbod werd vlot opgenomen, maar de omzetten waren niet groot. Ook van deze markt wordt een steeds grooter wordend deel betrokken in een toestand van verstarring door het bereiken van de stopkoersen. Meer en meer gemeenteleeningen bereiken dat peil. En de markt heeft derhalve de tendens zich meer en meer toe te spitsen op den handel in staatsfondsen. Vlak tegen den parikoers aan komt er in den laatsten tijd voor de 3½% leeningen steeds aanbod los, niet alleen in de nieuwe leening, maar recentelijk was het opvallend, hoezeer op dat peil er aanbod was in de leening 1942.

VOÓR VIJF EN TWINTIG JAAR.

UIT „ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN” VAN 1 JANUARI 1919.

„Daarbij kwam, dat er, voor wie maar betalen wilde, wel vleesch te krijgen was en er met name op het platteland maar raak geslacht werd — frauduleus of als z.g. noodslachting, die met een werkelijke noodslachting niets te doen had. Voor de arme bevolking was het rundvleesch bovendien te duur, zoodat zich een georganiseerde handel in vleeschbons ontwikkeld heeft. En terwijl de kranten overstroomd werden met ingezonden stukken van klagers, en de distributiebedrijven wel dagwerk hadden met aan de gedupeerden mede te deelen, dat de minister geen runderen voor slachting zond, begingen tot overmaat van ramp in vak- en dagbladders landbouwkundigen de onvoorzichtigheid van te theoriseeren over den uitvoer van vee, teneinde den veestapel in oorlogvoerende landen weer op peil te brengen! Indien één ding de stemming tot in den grond kon bederven, dan was het wel dit uitvoervraagstuk: voor the man in the street was het zoo duidelijk als iets, dat de boeren hun vee vasthielden met het oog op lateren uitvoer.”

Uit een artikel: *De vleeschvoorziening.*

DE ONTWIKKELING OP DE INTERNATIONALE EFFECTENBEURZEN IN 1943.

In dit en een tweetal volgende artikelen zullen wij een overzicht geven van den gang van zaken op de internationale effectenbeurzen in 1943. Daarbij zullen achtereenvolgens de beurs van Amsterdam, Berlijn, Brussel, Londen, New-York en Parijs afzonderlijk worden behandeld.

Amsterdam.

Van alle maatregelen, die tot nu toe t. a. v. den effectenhandel op de Amsterdamsche beurs zijn genomen¹⁾, heeft de invoering der stopkoersen resp. op 9 November 1942 voor Indische aandeelen, op 2 Maart 1943 voor de overige aandeelen en op 11 Maart voor pandbrieven en obligaties (met uitzondering van Ned. Staatsfondsen) den sterksten invloed gehad. Daar de vraag naar de leidende fondsen het aanbod vele malen bleef overtreffen, was het niet meer mogelijk om op de stopkoersen tot notering te komen. Zoodaals steeds, eischten de genomen maatregelen dan ook weer verder ingrijpen, Lang werd het geduld van de beurs op de proef gesteld, totdat begin Mei een toewijzingssysteem werd ingevoerd. De schaars aangeboden aandeelen — alleen in de minder courante binnenlandsche aandeelen kwam later eenige opluchting — worden toegewezen naar volgorde van de binnengekomen kooporders²⁾. Hoewel dit systeem tot veel meten en passen aanleiding geeft, wordt het door de beurs toch opgevat als een welkome poging om er van te maken, wat er van te maken was. Het is thans ten minste mogelijk het aanbod te plaatsen.

Niettegenstaande de invoering van een zgn. opdrachtoprovisie van gelijk bedrag als de aankoopprovisie, welke bij het opgeven van de order moet worden betaald, ongeacht of de order wordt uitgevoerd of niet, kon niet worden voorkomen, dat er in verschillende fondsen een groote achterstand ontstond — en nog bestaat — in de uitvoering der orders. In fondsen als Kon. Olie, H.V.A. en Amsterdam Rubber wachten thans „beleggingsorders” van een jaar geleden en alle sedertdien opgegeven orders nog op uitvoering. Dit schijnt des te merkwaardiger, omdat het hier aandeelen betreft, die den geheelen oorlog

¹⁾ In de „E.-S. B.” van 10 Maart 1943 werd een volledige opsomming gegeven van de tot dien datum genomen maatregelen.

²⁾ Op 24 Mei werd het systeem uitgebreid tot rubbers en tabakken en op 2 Juni tot schepen, suikers, thee en diverse cultures, terwijl verder eenige maatregelen worden genomen om den geheelen handel in effecten over de beurs te leiden

geen dividend hebben gegeven, terwijl men over het toekomstige rendement in volkomen onzekerheid verkeert. Het is echter niet zoo, dat er een ongebreidelde kooplust in Nederland zou bestaan voor deze fondsen, doch veeleer moet men de situatie zóó kwalificeeren, dat het aanbod, dat tegen de stopkoersen loskomt, minimaal is. Bij „normaal” aanbod zou een vraag naar, zeg 2.000 Olies, resp. 500 H.V.A.'s of Amsterdam Rubbers in eenige dagen te bevredigen zijn! Anderzijds weet men natuurlijk niet, hoeveel latente vraag thans niet actueel wordt.

Doch laat ons bij de feiten blijven. En dan zien wij, dat de effectenhandel het tegenwoordig niet breed heeft. Dit blijkt wel uit de, vergeleken met het vorige jaar, uitermate geringe omzetten, die in 1943 plaats vonden in de voornaamste fondsen uit die groepen, waarvoor de stopkoersen reeds sedert November 1942 gelden.

Deze bedroegen nl. volgens „Het Financieele Dagblad”

	Jan. t/m Nov. 1943	Geheele jaar 1942
	(in duizenden guldens)	
Kon. Olie (f 1.000. nom.)	136	116.463
Kon. Olie (onderaand.)	41	5.970
A'dam Rubber	56	19.670
Deli Rubber	40	1.318
Ned. Scheepv. Unie	246	23.061
H.V.A.	38	24.490
N.I.S.U.	103	2.246
Deli Mij.	339	5.211

Doch ook de omzetten in de leidende industriële aandeelen, waarvoor het systeem der maximumkoersen op 3 Maart 1943 werd ingevoerd, liepen sterk terug, zoodaals een vergelijking van de eerste twee maanden van 1943 met de latere maanden leert:

Omzetten in 1943 in f 1.000.

	Jan./Febr.	Maart/Apr.	Mei/Nov.
Unilever	24.484	4.723	747
Aku	11.526	2.791	2.433
v. Berkel	7.194	1.209	2.067
Philips	5.486	1.078	224
Calvé	3.800	980	306

De achterstand in de uitvoering der orders is in deze groep over het algemeen echter niet zoo groot als in eerstgenoemde groep. In Aku en v. Berkel was geruimen tijd zelfs heelemaal geen achterstand, omdat hier voldoende aanbod tegenover de vraag stond. In Philips en Unilever daarentegen mag nog een achterstand van verschillende honderden stuks aanwezig worden geacht. Bij een omzet van meestal nauwelijks enkele aandeelen per dag is men hier nog aan de uitvoering der in Mei opgegeven orders bezig!

In de minder courante industriële aandeelen is het beeld veel onregelmatiger. Als men bijv. de Officieele Prijscourant van 10 Dec. 1943 tot uitgangspunt neemt, dan blijken er van de 190 daarin voorkomende minder courante industriële soorten 34 beneden den stopkoers te noteeren. In de meeste gevallen blijft deze lagere notering echter tot één of hoogstens enkele punten beperkt. Wij noemen enkele voorbeelden: Allan — $\frac{1}{4}$, Dijkers — $4\frac{1}{2}$, Fokker —7, Holl. Kattenburg —3, pref. Beijnes — $\frac{1}{4}$, Edelmetaalbedrijven — $\frac{3}{4}$, Cert. Hoogovens — $4\frac{1}{2}$, pref. Kon. Ver. Tapijtf. — $2\frac{1}{2}$, Lijm Delft —2, Reineveld — $4\frac{1}{2}$, Schelde Nat. Bez. — $7\frac{1}{4}$, R. S. Stokvis — $\frac{1}{2}$, pref. Tabak Philips — $2\frac{1}{2}$, gew. idem —6, Utr. Asphalt. B. — $1\frac{1}{2}$, gew. Ver. Touw — $\frac{1}{2}$, pref. Wilton Fijenoord —3.

In de overige soorten in deze rubriek heerschte op dien datum een kleine en in sommige gevallen een wat grootere achterstand. Het heeft echter geen zin om hier data te noemen, omdat een opgegeven achterstand van eenige maanden door toevallig aanbod van een aantal stuks soms in enkele dagen weer is ingehaald. Het omgekeerde ziet men ook wel gebeuren, zoodat het aantal aandeelen, dat onder de stopkoersen noteert, thans geringer is dan een paar maanden geleden.

Toekomstverwachtingen spelen naast toevallige factoren bij de waardeering een grootere rol dan het dividendverleden, zoodaals uit onderstaande vergelijking, opgemaakt

aan de hand van gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek, blijkt ³⁾:

	Gemiddeld dividend	
	113 industriële ondernemingen	Banken
over 1939	6,5 %	4,1 %
1941	5,5 %	5,0 %
1941	3,9 %	5,5 %
1942	2,9 %	3,2 %

Algemeen indexcijfer van koersen van binnenlandsche aandelen

	100	Industrie	Banken
Maart 1940		88,3	64,1
Maart 1941		128,5	82,1
Maart 1942		160,5	104,9
Maart 1943		200,5	105,1
Nov. 1943		203,0	103,4

Hoewel deze cijfers geen conclusie toelaten, zooals Prof. van Berkum er uit meent te kunnen trekken, omtrent de absolute hoogte van het huidige rendementspeil op de aandelenmarkt, daar de koersen slechts indexcijfers zijn en geen reële koersen, kan men toch wel constateren, dat het rendement relatief zéér belangrijk is achteruit gegaan.

Voor de diverse soorten obligaties is dit in zeer veel mindere mate het geval. Nog steeds echter blijven pandbrieven en industriële obligaties en grotendeels ook de gemeenteleningen boven staatsfondsen van het overeenkomstige rentetype noteeren. Een verklaring hiervoor is o.a., dat in de eerstgenoemde drie rubrieken praktisch geen nieuw beleggingsmateriaal aan de markt komt, terwijl er in den oorlog ieder jaar een staatslening van f 1 miljard werd uitgegeven.

De aflosbaar gestelde pandbrieven — dikwijls nog als gevolg van extra-lotingen — worden daarentegen zelfs niet door andere vervangen. Op het oogenblik wacht, naar raming, dan ook een vraag van ongeveer f 6 miljoen pandbrieven op afdoening. De 55 soorten, die in de Prijs-courant voorkomen, ook de 3%, noteeren thans alle zonder uitzondering op den stopkoers van 102½. De 22 industriële obligaties noteeren eveneens alle op de stopkoersen, doch achterstand bestaat hier, op enkele uitzonderingen na, niet.

Gemeenteleningen blijven meerendeels beneden de stopkoersen, hoewel ook hier een zeer lichte tendenz in de richting van het waarschuwingssignaal merkbaar is, zooals blijkt uit het koersverloop van een drietal der voornaamste leningen:

¹⁾ Men zie ook: Prof. Dr. P. P. van Berkum: „Dividend, rentabiliteit en oorlogseconomie“ in „E.-S. B.“ van 22 Dec. 1943.

Koersverloop 3½% gemeenteleningen

	eind 1940	eind 1941	eind 1942	eind 1943	stopkoers
Amsterdam 1936	86½	94½	99½	101½	102½
's-Gravenhage 1936	95	99½	100½	102½	102½
Rotterdam 1937	83½	94½	99½	100½	102½

De staatsfondsenmarkt beweegt zich op een rendementspeil, dat het door de Overheid daarvoor als norm gestelde vrij nauwkeurig benadert. Nemen wij als voorbeeld de oorlogsleningen. Geleidelijk is het rendement hiervan van 4 tot 3½% gedaald.

Koersverloop der oorlogsleningen.

	emissie-koers	eind 1941	eind 1942	eind 1943
4 % 1941	100	100½	101½	103
3½ % 1941	97½	95½	99½	100½
3½ % 1942	99½	—	99½	100
3½ % 1943	99½	—	—	100

De handel in staatsfondsen vormt tegenwoordig verreweg de hoofdschotel van den beurshandel, daar dit de eenige afdeling is, waar men nog vrij kan koopen. In de maand van uitgifte der 3½% lening 1942 (November 1942) werd een omzet geregistreerd van niet minder dan f 60.717.000 in de 3½% 1941 en van f 53.015.000 in de 3½% 1942, waartegenover bovengenoemde omzetten in de leidende aandelen wel een zeer poover figuur maken.

De maand van emissie der 3½% 1943 en de daarop volgende maand gaven volgens de binnenkort verschijnende Tabel van Hoogste en Laagste koersen van „De Nederlandsche Financier“ de volgende omzetcijfers te zien:

	Julij 1943	Aug. 1943
3½ % 1941	f 23.034.000	f 4.788.000
3½ % 1942	f 46.013.000	f 5.460.000
3½ % 1943	f 16.679.000	f 72.585.000*
3 leeningen	f 85.726.000	f 82.833.000

* In de maanden September, October en November bedroeg de omzet in de 3½% 1943 resp. f 34.049.000, f 36.956.000 en f 43.274.000.

Dit komt overeen met gemiddeld ongeveer f 4 miljoen per beursdag, zijnde ongeveer het bedrag, dat tegenwoordig per maand in alle aandelen gezamenlijk wordt verhandeld. Een juist omgekeerde verhouding was vroeger geen zeldzaamheid.

Berlijn.

De oorlogsontwikkeling heeft zich in 1943 op de Duitse beurzen verder voortgezet:

- 1e. de omzetten zijn tot een minimum ingekrompen;
- 2e. het koersniveau ondergaat steeds minder fluctuaties;
- 3e. het principe der beurs-totaliteit wordt streng gehandhaafd, d.w.z. de geheele effectenomzet gaat over de

Koersverloop in den oorlog van enkele belangrijke fondsen ter beurze van Amsterdam.

	1940		1941		1942		1943		Stopkoers
	Laagste	Hoogste	Laagste	Hoogste	Laagste	Hoogste	Laagste	Hoogste	
3 % Nederland 1937	69½	86	76½	92½	88½	96½	92	97½	—
3 (3½) % Ned. 1938	76½	90½	74½	95½	92½	99½	96	99½	—
2½ % N.W.S.	56½	70½	62½	76½	73½	81	78½	86½	—
3½ % Fr. Gr. Hyp.	80½	95½	94½	100½	101½	103½	102½	102½	102½
A'damsche Bank	70	125	107	142	128	159	132½	157	141
R'damsche Bankver.	73	124	113	153	135	166	139	159	151
Ned. Hand. Mij.	69	134	108	179	100	139	131	181	173
Kon. Olie	150	336	201	350	177	402		360½	360½
H.V.A.	290	493	303	510	152	397		350½	350½
A'dam Rubber	147	300	203	340	87	239		202	202
Holl.—Am.—Lijn	65	128	96	160	102	175		150	150
Ned. Sch. Unie	89	187	142	239	101	210		172½	172½
Aku	34	128	87	165	139	171	155½	199	187
v. Berkel	12	57	44	136	117	147	134	173	165
Calvé	47	93	58	134	83	143	175	190	190
Centr. Suiker	110	202	183	250	220	280	285	312	295
Fokker	156	279	170	240	141	289	235	344	323
v. Gelder	84	148	131	178	130	169	146	189	180
Lever Bros.	57	148	93	191	116	222	216	315	296
Ned. Ford	291	345	256	355	240	365	307	380	380
Ned. Gist ¹⁾	247	430	339	547	266	610	430	528	485
Ned. Kabel ²⁾	341	435	342	515	206	625	273	347	327
Meelfabrieken ³⁾	185	270	252	402	226	385	280	339	310
Philips	102	225	180	303	190	364	288	390	369
Wilton-Fijen. ⁴⁾	96	172	155	259	150	260	170½	238	238
Wijers	102	180	150	198	162	201	182	225	202

¹⁾ Herkapitalisatie met 100% in Mei 1942. ²⁾ Herkapitalisatie met 100% in Maart 1942. ³⁾ Herkapitalisatie met 50% in Maart 1943. ⁴⁾ Herkapitalisatie met 33½% in April 1942.

beurs tegen een voor alle soortgelijke transacties eensluidenden koers.

In Duitschland is deze situatie aanleiding geworden tot de theoretische vraag, of de beurs nog wel de benaming „markt” verdient, omdat zowel de vrije prijsvorming als de vrijheid van koopen zoowel niet verdwenen, dan toch uiterst beperkt zijn. Evenals overige afdelingen in de Duitse oorlogseconomie zijn ook deze beurskoersen practisch „bewirtschaftete” prijzen geworden. Het daarvoor gebruikte systeem wordt steeds perfecter en geleidelijk meer geschikt voor een geleide economie. Een Duitse schrijver⁴⁾ drukt de ingetreden verandering aldus uit:

„Richtete sich die Investitionstätigkeit in der liberalen Wirtschaft nach den Ertragswartungen, so richtet sie sich in der autoritären Lenkungswirtschaft nach staatlichen Weisungen. Dieses Weisungsrecht über Investitionen ist eines der Wesensmerkmale jeder Lenkungswirtschaft, die ohne ein solches Recht nicht gedacht werden kann. Der so vorgeschriebene Investitionsverlauf darf nun keinerlei Abweichungen und Abirrungen durch Spekulation auf Ertragsänderungen erfahren. Der Kapitalstrom, der diese Investitionen speist, darf daher keinerlei Reizwirkungen durch Börsenströmungen alter Art ausgesetzt werden.

Eine Börse des Kursspiels ist daher in einer konsequenten Lenkungswirtschaft ein Widersinn. Diese Wandlung der die Wirtschaft regelnden Faktoren ist der tiefste Grund für die Strukturänderung der deutschen Börsen. In Wirklichkeit representieren diese Börsen etwas Neues, das man in kluger Wahrung von Traditionsverhalten ebenfalls Börse nennt. Die heutige Börse ist ein staatlich beaufsichtigter Ausgleichsplatz der an die Banken gelangenden Wertpapieraufträge, bei dem die Geschäftsregeln nicht durch das freie Spiel der Kaufreize, sondern durch staatliche Weisungen gebildet werden.

Sie ermöglicht es, die Umsätze in Wertpapieren zu staatlich gelenkten Preisen abzuwickeln. Die Börse ist also heute kein Spielplatz, sondern ein Regulator. Sie ist nicht mehr die zentrale Stelle, die das Mass der Investitions-Bereitschaft angibt, sondern lediglich ein Umsatzplatz für den mobilen Teil des Wertpapierbesitzes, der sich überwiegend in festen Händen befindet.”

De groote moeilijkheid bleef om bij de heerschende geldruimte deze algemeene beginselen practisch toe te passen, daar de vraag naar aandelen en later zelfs naar pandbrieven en dit jaar ook naar industriele obligaties het aanbod ver blijft overtreffen.

Op de herhaalde waarschuwingen van Dr. Funk — nadat reeds eerder de dividendstop en herkapitalisatiemogelijkheid waren ingevoerd — tegen de dreigende wanverhouding tusschen koerspeil en rendement, resp. rentabiliteit is tenslotte het vorige jaar reeds de aanmeldingsplicht voor aandelenaanbieden boven R.M. 100.000 (in Februari 1943 verlaagd tot R.M. 50.000) gevolgd, gepaard gaande met de bevoegdheid van de „Reichsbank” om de betreffende aandelen tegen lagere dan de geldende koersen op te vorderen. Hierdoor kreeg zij een „masse de manoeuvre” in de hand.

Op 25 Januari werd de koersstop voor officieel genoteerde aandelen ingevoerd, waardoor de omvang van den handel verder sterk inkromp. Spoedig bleek echter, dat buiten de beurs om aandelen tegen veel hogere koersen werden verhandeld dan den stopkoers. Daarom werd met ingang van 30 Maart 1943 bepaald, dat geen affaires meer buiten de beurs mogen plaats vinden boven de stopkoersen.

Tevens kreeg de „Reichswirtschaftsminister” op dien datum bij de „Zweite Verordnung über Massnahmen auf dem Gebiete des Börsenwesens während des Krieges” een „Rahmenermächtigung” om den handel in niet tot den officieelen handel toegelaten fondsen te regelen en verder o.a. om naar goedgeunden maatregelen voor de officieele transacties te treffen. Als uitvloeisel van deze machtiging is op 29 September jl. een belangrijke „Anordnung” afgekondigd, die den handel thans beheerscht. Het euvel der „Kursstreichungen” maakte verdere „Bewirtschaftungseingriffe” noodzakelijk. Alle aan een

⁴⁾ Artikel van „Europapress” van 19 November 1943.

Duitse beurs toegelaten aandelen, Kuxe, koloniale waarden, preferente aandelen, claims, alsmede pandbrieven, gemeenteleeningen en industriele obligaties, mogen voortaan buiten de beurzen niet worden verhandeld tegen hogere koersen dan de laatste in een officieele prijscourant gepubliceerde koersen, terwijl ook op de beurzen zaken in al deze fondsen niet tegen hogere koersen mogen worden gedaan dan tegen de door de officieele makelaars, resp. het beursbestuur, vastgestelde koersen. Volgens de „Deutsche Volkswirtschaft” (Nr. van 2 Oct.) betreft het hier een formeelen voorzorgsmaatregel om het ontstaan van een zwarte markt a priori onmogelijk te maken. Voor de „Freiverkehrswerte” en de zgn. „Telefonwerte” is deze maatregel om technische redenen niet toepasselijk verklaard.

Midden November echter heeft de Minister ook tegen de „Ueberbewertung der Unnotierten” een ernstige waarschuwing gepubliceerd in een schrijven aan de „Ständige Kommission für amtlich nicht notierte Werte”. Het deelnemen van credietinstellingen aan den handel in deze waarden tegen de geldende opgeschroefde koersen acht hij niet gewenscht. Als deze waarschuwing niet helpt, zullen scherpe maatregelen genomen worden. Koopers staan bloot aan het gevaar van opvordering tegen lagere koersen.

Obligaties e. d. ten laste van het Rijk zijn aan geen der genoemde beperkingen onderworpen, omdat hiervan steeds voldoende materiaal wordt aangevoerd om den beleggingshonger te stillen. De stijging van de totale schuld van het Rijk bedroeg n.l. dit jaar in de periode van 1 Januari tot 31 Augustus R.M. 44,35 milliard tegen R.M. 38,89 milliard in de overeenkomstige periode van het voorafgaande jaar. In verband hiermede steeg de omloop van „U-Schätzen” met R.M. 28,87 (v. j. 21,95) milliard en de gefundeerde schuld met R.M. 14,17 (15,15) milliard. Bij de gefundeerde schuld viel een groote conversiebedrijvigheid waar te nemen, daar een bedrag van R.M. 5,4 milliard „Reichsschatzanweisungen 1938” in 3½% stukken werd omgezet. Hieruit, alsmede uit de geleidelijk iets hooger wordende emissiekoersen der „Schätze” blijkt duidelijk, dat de rentestand in Duitschland verder daalt, hetgeen, zoals later blijkt, bij de pandbrieven en industriele obligaties nog sterker tot uitdrukking komt. De emissies der 3½% „Schätze” vonden n.l. inclusief de conversies als volgt plaats:

Afzet der 3½% Reichsschatzanweisungen.

3½% Reichsschätze	van	Verkoop tot	Bedrag in milliarden R.M.	Emissiekoers
Serie I	2.1—6.3	1941	3	98½%
Serie II	6.3—28.5	1941	3	98½%
Serie III	28.5—18.8	1941	3	98½%
Serie IV	18.8—2.11	1941	3	99%
Serie V	2.11—14.1	1942	3	99%
3½% Reichsschätze	van 1942			
Serie I	14.1—22.5	1942	6	99½%
Serie III	22.5—29.10	1942	6	99½%
Serie IV	29.10—25.2	1943	6	99½%
3½% Reichsschätze	van 1943			
Serie I	21.4—14.7	1943	6	99½%
Serie II	14.7—4.10	1943	6	99½%

In tegenstelling met het rijkspapier namen de particuliere emissies sterk af, met name die van aandelen, zoals uit onderstaande tabel blijkt:

Emissies in millioenen R.M.

	Effectverhoog.	Aandelen Nieuwe opricht.	Totaal	Industriele conversies	Obligaties nieuw
1ste kwart. 1943	50,2	5,7	226,6	26,6	200,0
1ste kwart. 1942	329,8	21,3	190,3	106,3	83,9
2de kwart. 1943	309,1	0,5	415,5	45,0	370,0
2de kwart. 1942	146,4	30,0	347,0	0,8	346,1
3de kwart. 1943	47,8	20,0	418,5	90,5	328,0
3de kwart. 1942	508,6	71,1	382,8	188,5	194,2
1e. 3 kwart. 1943	407,2	26,2	1060,1	162,1	898,0
1e. 3 kwart. 1942	984,8	122,6	920,1	295,7	624,3

De „B.B.Z.” van 5 November schrijft het geringe bedrag der aandelenemissies toe aan de scherpe contrôle op

deze emissies, resp. de beperking door het staatscontrôle-organ. Afgezien hiervan schijnen sommige ondernemingen er de voorkeur aan te geven oorlogsuitbreidingen met leeningen te financieren. Bovendien hebben talrijke nieuwe oprichtingen vooral met publiekrechtelijk karakter in de Oostzeegebieden den vorm eener „G.M.B.H.” gekozen. Het aanbod van industriële obligaties was dus wat ruimer dan van aandelen. Daar deze laatste echter, als gevolg van de hiervoor bestaande stopkoersen, vrijwel niet te koop waren, — „de Reichsbank” was vrijwel de eenige afgeefster — richtte de vraag zich naar vaste-rentedragende fondsen, waarvoor weliswaar geen stopkoersen bestaan, doch volgens ongeschreven wetten wel grenskoersen, die niet overschreden mogen worden. Pandbrieven, die reeds een geruimen tijd een langen wachttijd voor koopers kenden, hebben voor de 4% een grenskoers van 102½ en voor de weinige nog niet geconverteerde 4½% een koers van 103½!

In den loop van dit jaar is er ook een abnormaal groote vraag naar industriële obligatieleningen ontstaan. De grenskoers ligt hier voor alle rentetypes op niet minder dan 110. Midden October hadden reeds 47 en op 22 November reeds 66 van de 121 officieel genoteerde industriële obligaties dit koerspeil bereikt, hoewel er verschillende bij zijn, die reeds na enkele jaren à pari aflosbaar zijn, zoodat koopers hier een groot risico loopen.

Hieronder geven wij enkele voorbeelden van de sterke koersstijging, die Berlijn dit jaar in deze afdeling heeft te zien gegeven:

Koersverloop van industriële obligaties.

	vroegste datum van aflossing	31-12-'42	30-6-'43	15-10-'43
5% Obligaties				
Kali Chemie	1-11-'45	105½	108⅞	109½
Rh. Braunkohle	1-12-'46	106⅞	110	110
R.W.E.	1-7-'45	105½	108	110
Schluchseeck	2-5-'45	106	109	110
Wintershall	1-3-'45	105⅞	110	110
4½%				
Deutsch. Erdöl	1-3-'44	103½	105⅞	110
I.G. Farben	1-8-'42	105⅞	109½	110
Görlitzer Waggon	1-4-'47	105½	108½	110
Mannesmannröhren	1-4-'46	105½	106½	110
Mülheimer Bgwk.	1-7-'45	103⅞	108⅞	110
4%				
B.M.W. 42	1-12-'50	104½*	108⅞	110
Feldmühle 43	1-8-'49	—	110*	110
Klöcknerwk. 43	1-4-'49	—	109½*	110
Metallges. 43	1-4-'49	—	107½*	110
Mittelstahl 41	2-1-'47	104½*	108⅞	110
Schluchsee 41	1-9-'47	—	108⅞	110
Stickstoff Ostmk. 40	1-10-'46	102½	106½	110

*) Introductiekoers in den loop van 1943.

Voor een groot deel der industriële leeningen heeft de beurskoers zich op 110% — dikwijls echter slechts nominaal, zooals ten onzent veelal de stopkoers — vastgezet, onafhankelijk van de kwaliteit van den debiteur, het rentetype en de aflossingskans. Wat dit laatste gevaar betreft, wordt het argument aangevoerd, dat de aflossing slechts zeer zelden in contanten geschiedt, doch gewoonlijk bij wijze van conversie, zoodat het koersrisico uiterst gering is, daar de nieuwe stukken direct weer 110 noteeren.

Bij den emissiekoers pleegt men echter nog steeds aan 102 vast te houden. Emissies hebben dan ook niet bepaald te klagen over gebrek aan belangstelling.

In verband hiermede is men er eind November toe overgegaan bij de emissie voorkeursrecht te verlenen, aan die inschrijvers, die er in toestemmen de toegewezen stukken gedurende zes maanden te blokkeren. Doch ook deze rem bleek niet voldoende. De geheele leening werd aan „geblokkeerde inschrijvers” toegewezen! Daarom wordt een verdere stap overwogen, nl. verkorting van den termijn, waarbinnen de debiteur niet tot vroegde aflossing mag overgaan, van vijf tot drie jaar, welke termijn intusschen nog altijd langer is dan de gewoonlijk hier te lande geldende. Men zal er zich wel geen illusies over maken, dat het aanbod van beleggings-

materiaal door deze maatregelen toeneemt. Rijkspapier is de eenige uitkomst. De „diversificatie” der beleggingsportefeuilles wordt zodoende steeds geringer.

Immers, ook het aanbod van aandelen is practisch opgedroogd. Dit blijkt wel hieruit, dat de „Reichsbank” eind November heeft besloten nog slechts eenmaal per week voor de verschillende daarvoor in aanmerking komende fondsen materiaal af te geven.

Daar het aanbod in aandelen gewoonlijk uitsluitend van de zijde der „Reichsbank” afkomstig is, houdt de nieuwe regeling in, dat talrijke koersen nog slechts eenmaal per week zullen kunnen worden vastgesteld.

Het koersbeeld op de aandelenmarkt is hierdoor uiteraard nog onbewogener geworden dan het reeds was. Volgens een berekening van „Wirtschaft und Statistik” bedroeg de aandelenindex in Januari jl. 158,18 en in Juni 158,12, zoodat het doel der Overheid, vastlegging van het koerspeil op de stopkoersen van 25 Januari, volkomen is bereikt⁵⁾. Het indexcijfer der 4% industriële obligaties steeg in het eerste halfjaar echter van 103,66 tot 106,73 en dat der 5% van 103,96 tot 107,6, welk niveau sedertdien nog aanzienlijk hooger is geworden. De nominale waarde der aan de Berlijnsche beurs genoteerde aandelen is in het eerste halfjaar 1943 met 400 miljoen R.M. toegenomen, terwijl de koerswaarde met weinig meer, nl. 458 miljoen R.M., tot 16,44 milliard R.M. steeg. De nominale waarde is schijnbaar sinds 1941 aanzienlijk gestegen, want zij bedroeg begin 1941 nog slechts 7,65 milliard; de stijging komt echter bijna geheel voor rekening van de herkapitalisaties. De koerswaarde is sinds 1941 met R.M. 2 milliard en sinds 1933 met R.M. 9 milliard toegenomen. De staatsschuld is gestegen in de eerste vier oorlogsjaren van R.M. 37 tot 240 milliard.

Berlijn	2 Jan. '42	4 Jan. '43	Juli '43	Dec. '43
A.E.G.	172½	182	150	152½
Bernberg	161	171½	167½	170
Berl. Handelsges.	151	153	150½	153½
Cont. Gummi	167½	173½	170½	172½
Daimler Mot.	200½	197½	154½	157½
Deutsche Erdöl	169½	178½	179½	180½
D. Reichsbank	135	144½	146½	148½
Felten & G.	233	158½	160½	157½
Hamb. Packet	105	110	113½	114½
I. G. Farben	197½	175⅞	179½	175½
Mannesmann	151½	162	161½	163½
Rhein Stahl	189½	158½	165	160½
Siemens Halske	341	133	132	132½
Ver. Stahlwerke	146½	167½	166	168½
Wintershall	176½	167½	172½	169½

Voor de dagen, waarop geen noteering tot stand kwam, is de koers van een der voorafgaande dagen genomen.

B. H. A. MEIJERINK.

⁵⁾ Het rendement op de aandelen bleef eveneens practisch onveranderd, nl. 3,30 % (3,28), tegen 4,36 % in Juni 1940 en 5,27 % in Juni 1939.

EIGEN VERVOER — BEROEPSVERVOER.

In den laatsten tijd bestaat er veel belangstelling voor de onderlinge verhouding van beide in den titel genoemde vormen van vervoer, hetgeen zeker niet in de laatste plaats is toe te schrijven aan de bedrijfsorganisatie, welke voor het verkeer is tot stand gekomen, waarbij beroepsvervoerders zich bij een andere organisatie moeten aansluiten dan de eigen vervoerders, wat het wegverkeer betreft, terwijl bij het waterverkeer van de eigen vervoerders tot dusver geen aansluiting bij een organisatie is verlangd.

Het kan derhalve in dit stadium zijn nut hebben na te gaan, wat onder eigen vervoer moet worden verstaan en onder welke omstandigheden het verrichten van vervoersdiensten door het eigen bedrijf als economisch gerechtvaardigd is te beschouwen.

In het algemeen kan men zeggen, dat een onderneming voor het voor haar bedrijfsvoering vereischte transport van den eigen vervoersvorm gebruik maakt, wanneer die onderneming ook zelf de technische en financiële verant-

woordelijkheid voor dat vervoer draagt. Dit beteekent, dat die onderneming zelf de benodigde transportmiddelen in beheer moet hebben en voor het onderhoud en de exploitatie daarvan moet zorg dragen, terwijl alle kosten en baten, welke uit dit beheer voortvloeien, ten laste of ten goede komen van die onderneming. De onderneming draagt onder die omstandigheden zelf het bedrijfseconomische risico van het voor haar bedrijf benodigde transport.

Wenscht een onderneming een dergelijk risico niet te dragen, dan maakt zij gebruik van de diensten van anderen, die tegen een vooraf vastgestelde vergoeding bereid zijn het vervoer te bewerkstelligen en waarbij derhalve die anderen het technische en financiële risico van het vervoer dragen. In dat geval is er sprake van beroepsvervoer.

Nu kan de verhouding tusschen de onderneming, welke goederen ten vervoer heeft aan te bieden, en de vervoersonderneming van zeer verschillenden aard zijn. Het meest voorkomende geval is wel dat, waarbij er een vervoersonderneming bestaat, welke van een ieder, die iets te vervoeren heeft, de aangeboden goederen aanneemt. Als voorbeeld hiervan kunnen de vele lijn- en bodediensten, beurtvaartondernemingen, wilde vaartschippers e.d. dienen. Dat in deze gevallen van beroepsvervoer sprake is zal wel niemand betwijfelen.

Moeilijker wordt het echter als men te doen heeft met een vervoersonderneming, die zich verplicht heeft uitsluitend voor een bepaalde zaak te vervoeren. Men heeft wel eens de neiging dit als een verkapt vorm van eigen vervoer te beschouwen. Toch is dit zonder meer niet juist. De bepalingen van het gesloten contract zullen hier de beslissing moeten brengen. Is er sprake van een gewone wederzijdsche overeenkomst, dan betaalt de onderneming, die goederen ten vervoer aanbiedt, daarvoor een bepaalde vrachtsom. De onderneming, die deze goederen vervoert, moet met die vrachtsom maar uit zien te komen en draagt dus het risico. Deze vervoersonderneming blijft dus het karakter van beroepsvervoerder dragen. Dat tusschen beide ondernemingen financiële of personeele bindingen (belangengemeenschap, „interlocking directorates”) kunnen bestaan, verandert niets aan de wijze, waarop het risico wordt gedragen, tenzij beide ondernemingen in wezen zoo nauw met elkaar zijn verbonden, dat zij als één onderneming zijn te beschouwen. Dat kan bijv. het geval zijn, wanneer een industriële onderneming alle aandelen van een vervoersonderneming bezit. Een ander geval, waardoor de beroepsvervoerder zijn karakter als zoodanig verliest, doet zich voor, wanneer een huurcontract wordt gesloten. Alle risico's van het gebruik der gehuurde voertuigen komen ten laste van den huurder en eventuele aanspraken van derden, wegens handelingen van het personeel dier voertuigen binnen hun bevoegdheid, komen eveneens voor rekening van den huurder.

Tenslotte komen er vervoersondernemingen voor, welke wel in hoofdzaak voor een bepaalde onderneming werken, maar die daarnaast ook nog voor derden vervoeren. Bijv. vele vaste relatieschippers, die ook wel aan de wilde vaart deelnemen. Hoewel men hier dus zou kunnen denken aan verkapt eigen vervoer, waarbij soms wel eens een opdracht voor een derde wordt uitgevoerd, kan er toch niet aan getwijfeld worden, dat er in deze gevallen sprake is van beroepsvervoer. De vervoersonderneming moet zijn kosten goedmaken uit de opbrengst van het vervoer ten behoeve van zijn hoofdopdrachtgever en uit die van het vervoer voor derden, op welk vervoer de hoofdopdrachtgever geenerlei invloed kan uitoefenen. Dat zou deze slechts kunnen doen, als hij het financiële risico voor het geheele vervoer droeg. Dat valt echter buiten zijn competentie; de bedrijfsvoering van de vervoersonderneming gaat hem niets aan.

Nadat aldus de grens tusschen eigen vervoer en beroepsvervoer scherper is getrokken, dan wanneer men min of meer uitgebreide definities tracht te construeeren, waarbij al of niet de nadruk ligt op het vervoer van goederen,

welke men al of niet in eigendom bezit enz.¹⁾, rest nog de vraag, wanneer een onderneming de vorm van het eigen vervoer zal verkiezen boven dien van het beroepsvervoer. In het algemeen kan men zeggen, dat eigen vervoer alleen door een onderneming ter hand wordt genomen, wanneer dit economisch verantwoord is of technisch gewenscht. Dit kan het geval zijn, wanneer:

1. er gedurende het geheele jaar voldoende emplooi voor een eigen voertuig is om de eigen vervoersbehoefte geheel of ten deele te dekken.

2. het gebruik van een eigen voertuig ten behoeve van de eigen vervoersbehoefte rendabeler is dan wanneer een beroepsvervoerder het transport moet verzorgen;

3. aan de voertuigen bepaalde eischen worden gesteld, aan welke het beroepsvervoer niet kan voldoen;

4. de bedrijfsvoering niet afhankelijk kan zijn van de al of niet beschikbaarheid van beroepsvervoerders.

Nu kan het zijn, dat een onderneming met een beroepsvervoerder een contract sluit om uitsluitend voor haar zelf te werken, opdat toch nog aan de eischen genoemd onder 3 en 4 is voldaan. De betreffende beroepsvervoerder gaat dan in zekeren zin enkele kenmerken van het eigen vervoer dragen, zonder nochtans in wezen tot het eigen vervoer te moeten worden gerekend. Zoodra het gesloten contract echter als een huurcontract is te beschouwen, verliest — zooals reeds werd uiteengezet — de beroepsvervoerder zijn zelfstandigheid, doordat de economische en technische risico's van het vervoer voor rekening van den huurder en niet van den verhuurder zijn.

Het komt mij voor, dat in de juridische verhouding van vervoerder en verlader het wezenlijke verschil tusschen den eigen vervoerder en den beroepsvervoerder gezocht moet worden.

In een volgend artikel zullen wij enkele economische problemen, welke zich tusschen beide vormen van vervoer kunnen voordoen, onder de loupe nemen.

H. C. KUILER.

¹⁾ Zie ook H. G. H(albertsma), „Wat is eigen vervoer?” in „Binnescheepvaart” X (1943), no. 25, blz. 431.

DE ONTWIKKELING VAN HET ZWITSERSCHE BANKWEZEN IN 1942.

De centrale bank.

Het verslag van de centrale bank is ditmaal bijzonder sober. De omzetting van de deviezenportefeuille in goud, waarmede reeds in het voorafgaande jaar een aanvang was gemaakt en die in 1942 zeer krachtig werd voortgezet (de goudvoorraad steeg van frs. 2.878,5 miljoen tot frs. 3.565,2 miljoen, terwijl de deviezenvoorraad daalde van frs. 679,0 miljoen tot frs. 61,8 miljoen), wordt niet nader toegelicht. Ten aanzien van de valutapolitiek wordt medegedeeld, dat terughoudendheid bij den aankoop van dollars moest worden betracht, aangezien hiervoor bij de importeurs van goederen uit de Vereenigde Staten slechts tot geringe hoogte emplooi kon worden gevonden en gebruik voor betalingen aan andere landen onmogelijk was. Drievierden van den Zwitserschen buitenlandschen handel worden over de clearingen afgewikkeld; zooover verrekening van de saldi van de betalingsbalansen met de afzonderlijke landen plaats vindt, geschiedt deze grootendeels in goud, terwijl sommige importen en vrachten geheel in goud voldaan moesten worden; de goudtransacties tusschen de Nationale Bank en de overige centrale banken waren dan ook van tijd tot tijd zeer omvangrijk.

De geldmarkt werd gekenmerkt door groote ruimte; het beroep op de credietfaciliteiten der centrale bank bleef dan ook als regel beperkt, slechts de financiering van den opslag van goederen door crisisorganisaties nam af en toe een omvang van eenige beteekenis aan. Het rechtstreeksche beroep van den Staat op de centrale

bank was gering: maximaal beliep het bedrag aan direct geplaatst schatkistpapier frs. 172 miljoen; het gemiddelde bedroeg slechts frs. 25 miljoen, terwijl de Staat gemiddeld voor frs. 87 miljoen credit stond.

De uitbreiding der biljettencirculatie ten koste van de totale creditsaldi wordt toegeschreven aan de toegenomen behoeften van het betalingsverkeer door de hogere prijzen, de stijging der loonen en den gunstigen gang van zaken in het bedrijfsleven.

Het passiefbedrijf der particuliere banken.

Tabel I, evenals de volgende samengesteld aan de hand van de jaarverslagen der Nationale Bank, met betrekking tot haar toezicht op het bankwezen¹⁾, geeft een overzicht van den stand per 31 December 1942 en de ontwikkeling in de laatste jaren van de voornaamste balansposten der bij de jaarlijksche enquête betrokken credietinstellingen.

De toeneming der vreemde gelden bedroeg frs. 533 miljoen, tegen frs. 332 miljoen in het voorafgaande jaar. In deze toeneming weerspiegelt zich de geldruimte, die voornamelijk toe te schrijven is aan de staatsuitgaven voor defensie en verzorging met levensmiddelen en grondstoffen, aan de overneming, door de centrale bank, van het provenu van den Zwitserschen export in den vorm van goud²⁾ en deviezen en in de liquidatie van goederenvoorraden. De prijsstijgingen en de levendige bedrijvigheid in het economisch leven leidden bovendien niet slechts tot stijging der inkomens, doch stimuleerden ook het sparen. De toeneming der vreemde gelden zou nog grooter zijn geweest, wanneer niet verschillende credietinstellingen, bij gebreke aan emplot voor de opgenomen gelden, terughoudendheid bij het accepteren dezer gelden hadden betracht.

Het accres der lorasaldi van banken komt waarschijnlijk in hoofdzaak voor rekening van buitenlandsche banken. De toeneming der crediteuren, die vooral bij de op termijn toevertrouwde gelden relatief sterk was, houdt voornamelijk verband met de liquideering van voorraden.

Was de toeneming der spaargelden in 1941 nagenoeg beperkt gebleven tot het bedrag der rentebijdringen, in 1942 was zij voor meer dan de helft aan vermeerdering der inlagen toe te schrijven. Door een aantal banken werd getracht den toevloed van onechte spaargelden, zooveel mogelijk, te remmen, voorts werd de rentevergoeding in beperkte mate verlaagd.

Het bedrag der uitstaande kasobligaties onderging een vermindering. Zulks was het gevolg enerzijds van het streven der banken om door renteverlaging en verlenging van den looptijd de toevloeiing van vreemde middelen in dezen vorm te verminderen, terwijl anderzijds de houders der stukken op vrij groote schaal tot aflossing overgingen.

Het actiefbedrijf der particuliere banken.

In het voorafgaande jaar werd de kasvoorraad der credietinstellingen met frs. 224 miljoen gereduceerd, in het verslagjaar nam hij weer met een ongeveer even groot bedrag toe. In deze ontwikkeling komt het ontbreken van liquide beleggingsmateriaal bij slechts beperkte expansiemogelijkheid voor de credietverleening tot uitdrukking. Doordat de Staat nagenoeg geen schatkistpapier uitgaf, kon de wisselportefeuille, die in 1941 nog met frs. 214 miljoen, werd vergroot, ditmaal niet worden uitgebreid. Van den kasvoorraad der banken bestond 17% uit bankbiljetten; van de totale circulatie maakte deze kasvoorraad 7% uit.

De nostrosaldi bij banken daalden, doordat de vrij sterke verdere liquideering harer buitenlandsche saldi door de groote banken slechts ten deele werd gecompenseerd door de toeneming van de tegoeden bij binnenlandsche correspondenten der overige banken.

Bij de wisselportefeuille valt een soortgelijk verloop als bij de nostrosaldi te constateeren: daling bij de groote banken door reductie harer buitenlandsche portefeuille, tegenover stijging bij de overige banken (voornamelijk door aankoop van bij de Nationale Bank onder zekere condities herdiscontabele wissels ter financiering der ontginning van woeste gronden). Dat de Schatkist slechts bij uitzondering afgaf, is reeds gememoreerd.

De debiteuren waren in 1941 per saldo ongewijzigd gebleven; in 1942 legden zij een vermeerdering met frs. 134 miljoen aan den dag. Dit is, gezien de klachten in de jaarverslagen der banken, dat de credietbehoefte van het bedrijfsleven gering was, uit hoofde van de moeilijkheden, die industrie en handel bij het betrekken van grondstoffen ondervonden, en dat de cliënten door de heerschende geldruimte allerwege tot aflossing hunner credieten overgingen, een verrassend verschijnsel. Het is te verklaren uit de levendige bedrijvigheid in tal van takken van het economisch leven, dat meer en meer werd overgeschakeld op zelfvoorziening.

De, afzonderlijk verantwoorde, voorschotten aan publiekrechtelijke lichamen bleven vrijwel onveranderd, hetgeen een gunstig licht werpt op de financieele positie van kantons en gemeenten.

Evenals in het voorafgaande jaar werd de verleening van hypotheke door een groote mate van stabiliteit gekenmerkt. Weliswaar is de bedrijvigheid in den woningbouw eerder toegenomen, ook de concurrentie, den banken door de overige geldgevers aangedaan, heeft echter groter omvang aangenomen, terwijl tal van debiteuren tot vervroegde aflossing zijn overgegaan.

I. Voornaamste balansposten (miljoenen francs).

Omschrijving	Ontwikkeling in de jaren				Stand eind 1942
	1939	1940	1941	1942	
Kas	- 859	+ 252	- 225	+ 210	1.071
Banken nostro ..	+ 165	- 230	- 20	- 28	717
Wissels	+ 214	+ 165	+ 214	- 18	1.206
Debiteuren in rek.-courant ..	- 45	- 213	+ 42	+ 90	1.989
Debiteuren op termijn	- 112	- 25	- 42	+ 44	1.216
Voorschotten Overheid	- 19	- 10	+ 13	- 4	625
Hypotheke	+ 90	+ 26	+ 8	+ 7	8.943
Effecten	+ 18	+ 37	+ 437	+ 303	2.411
Banken loro	- 33	- 36	+ 34	+ 47	646
Crediteuren in rek.-courant ..	+ 14	+ 198	+ 133	+ 175	3.134
Crediteuren op termijn	- 35	+ 78	+ 22	+ 61	868
Spaargelden	- 53	- 208	+ 107	+ 324	6.267
Kasobligaties ..	- 396	- 17	+ 36	- 65	3.910
Obligaties	- 45	+ 51	- 45	- 11	584
Pandbrieven	+ 68	+ 33	- 4	+ 2	735
Vreemde gelden (totaal)	- 526	+ 83	+ 332	+ 533	16.144
Eigen middelen ..	- 13	- 5	+ 40	+ 30	2.183

Aan de effectenportefeuille werd een belangrijke uitbreiding gegeven; dat deze uitbreiding bij die in 1941 ten achter bleef, wordt toegeschreven aan de overweging der banken, dat zij, met het oog op de toeneming van de op korten termijn ter beschikking gekregen gelden ten koste van de op langeren termijn toevertrouwde middelen, zich bij de belegging in effecten eenige beperking moesten opleggen. Het voornaamste bestanddeel der portefeuille wordt gevormd door staatsobligaties (inclusief staatsporewegen); van de totale staatsschuld, ten bedrage van frs. 6,1 milliard, hadden de banken frs. 1,1 milliard in haar bezit. In beteerke is volgt het bezit aan kasobligaties, dat vooral bij de kantonale banken en bij de locale banken een voorname rol speelt. Tezamen hadden de credietinstellingen eind 1942 voor frs. 485 miljoen kasobligaties en gewone obligaties van banken in haar portefeuille, zijnde 10% van het in totaal geëmitteerde bedrag. Het aandeelenbezit bedroeg frs. 181 miljoen. Merkwaardigerwijze is het bezit aan buitenlandsche fondsen, die zich in hoofdzaak in handen der groote banken bevinden, gestegen (van frs. 137 miljoen tot frs. 179 miljoen);

¹⁾ Het laatste daarvan: „Das Schweizerische Bankwesen im Jahre 1942“, Orell Füssli Verlag 1943, is kortgeleden verschenen.

II. Winst- en verliesrekeningen.

Bankgroepen	Kapitaal	Reser- ves	Bruto winst	Netto winst	Rente	Pro- visie	Dis- conto	Fond- sen	On- kosten	Belas- tingen
	millioenen francs		in procenten der eigen middelen		in procenten van de totaalstellingen der winst- en verliesrekeningen					
Kantonale banken	634,0	251,4	18,90	5,02	51,34	8,98	6,31	29,75	37,21	5,72
Groote banken	520,3	137,1	9,74	3,40	27,84	27,57	22,32	14,07	64,29	6,98
Hypotheekbanken	174,2	83,6	13,31	4,14	65,80	6,49	1,48	23,62	37,19	16,00
Andere locale banken	156,2	44,9	15,41	3,60	32,32	17,87	14,09	26,34	52,86	11,61
Boerenleenbanken	6,3	19,1	13,16	6,69	90,68	—	0,03	6,34	42,14	11,31
Spaarbanken	8,3	105,2	10,99	4,30	43,45	1,39	2,78	46,41	29,25	23,07
Totaal	1.499,3	641,3	13,65	4,26	40,98	16,97	13,15	22,78	49,88	8,64

zulks is voornamelijk toe te schrijven aan de vermeerdering van de beleggingen der in het buitenland gevestigde filialen der genoemde banken.

Bij de jaarlijksche enquête zijn ditmaal gegevens verzameld met betrekking tot de kleine credieten (tot en met frs. 5.000). Het verzamelde materiaal doet zien, welke voornaamste rol deze credieten in het bedrijf der Zwitsersche banken spelen. Alleen van de debiteuren bedraagt het aandeel dezer credieten naar het aantal 69,7%; naar het bedrag is het uit den aard der zaak veel geringer, niettemin maakt het toch nog 12,3% van het totaal uit. Bij de groote banken zijn de kleine credieten van de minste beteekenis (40,1% van het totale aantal, 2,9% van het totale bedrag); de boerenleenbanken blijken zich in sterke mate bezig te houden met het verleenen van kleine credieten (91,5% van het totale aantal, 48,0% van het totale bedrag). Het blijkt voorts, dat onder de kleine credieten de kleinste credieten nog weer domineeren. Met inbegrip van de promessecredieten, waarvan het aandeel in de totale credietverleening niet bekend is, was van het aantal van de kleine credieten 56,5% slechts frs. 1.000 of minder groot; 9,6% beliep slechts frs. 100 of minder. Vooral bij de promessen zijn de laatstgenoemde credietjes van beteekenis: het percentage was hier 20,5%.

De afzonderlijke bankgroepen.

De in de „Economisch-Statistische Berichten” van 27 Januari 1943 nopens de structuur van het Zwitsersche bankwezen medegedeelde cijfers hebben in 1942 in het algemeen slechts geringe wijzigingen ondergaan. Het aandeel in het totaal der vreemde middelen van de kantonale banken en, in minder sterke mate, van de hypotheekbanken is gedaald; deze verschuiving kwam in de eerste plaats aan de groote banken ten goede.

In aansluiting op de te aangehaalde plaatse afgedrukte tabellen I en II zijn ditmaal eenige, eveneens naar de verschillende bankgroepen gespecificeerde, cijfers met betrekking tot de bedrijfsresultaten in een tabel (II) samengevat. Deze cijfers geven een duidelijk inzicht in den aard der werkzaamheden der verschillende groepen, die gekenmerkt wordt door het overheerschen van het gemengde bedrijf. Voorts doen zij zien, dat de belangrijkste uiteenlopende brutowinsten door de eveneens aanmerkelijk uiteenlopende onkosten grootendeels worden genivelleerd. Niettemin steken de groote banken en de functioneel daarmee het meest overeenkomende, andere locale banken, als gevolg van haar zware salarislasten, met respectievelijk 3,4% en 3,6% der eigen middelen, ongunstig bij de overige credietinstellingen af. Eerstgenoemde banken hebben een zeer evenwichtige inkomensverdeling. Bij de overige banken spelen provisie en disconto een ondergeschikte rol, niettemin leveren zij zelfs bij de spaarbanken en de hypotheekbanken een niet onbelangrijke bate op. Opmerkelijk is, dat het aandeel der belastingen bij de spaarbanken verreweg het grootst is.

Samenvatting.

Daar Zwitserland buiten den oorlog bleef, heeft het in mindere mate de repercussies van den strijd ondergaan, die de belligerenten in zoo sterke mate hebben onderhouden. Naar de hoeveelheid daalde de Zwitsersche invoer slechts tot 60% van het niveau van 1939, terwijl

de uitvoer zich op 65% handhaafde, hetgeen van de grootste beteekenis was voor de ontwikkeling van het van den buitenlandschen handel zoo afhankelijke economische leven. Dank zij de getroffen aanpassingsmaatregelen op velerlei gebied kon de bedrijvigheid in het algemeen gehandhaafd blijven en kon er zelfs hier en daar van eenige expansie sprake zijn.

Ter voorziening in de aan de Schatkist gestelde eischen werden de belastingen verzwaaard; in den loop van het jaar, waarover verslag wordt uitgebracht, werden voorts leeningen van verschillende looptijd tot een totaal van frs. 1 milliard geëmitteerd, een voor Zwitsersche verhoudingen zeer belangrijk bedrag. Aan het uitstaande schatkistpapier werd nauwelijks uitbreiding gegeven.

Een en ander weerspiegelde zich in de cijfers der banken; de ontwikkeling werd gekenmerkt door een opmerkelijke gelijkmatigheid, waarbij in het algemeen de tendenties, die zich elders manifesteerden, in sterk gemitigeerde mate waarneembaar waren. Zoo bleef de aanzwelling der vreemde middelen binnen betrekkelijk enge grenzen, terwijl zij voor een vrij aanzienlijk gedeelte kon worden gebezigd voor vermeerdering der debiteurenuitzettingen. Zoo bleef het aandeel der banken in de financiering van de behoeften der Schatkist beperkt tot den aankoop van obligaties en vond uitbreiding van het bezit aan schatkistpapier niet plaats. De bijzondere toeneming van de liquiditeit der banken is echter een verschijnsel, dat ten nauwste met de oorlogsomstandigheden samenhangt.

Dr. F. H. REPELIUS.

ZUID-AFRIKA IN OORLOGSTIJD.

Indien wij, aan de hand van berichten in dagbladen en tijdschriften, trachten te overzien, welke de gevolgen zijn van den tegenwoordigen oorlog voor het economisch leven van Zuid-Afrika, dan blijkt, dat deze in drie groepen kunnen worden samengevat:

1e. De Unie is ingeschakeld in de oorlogsinspanning van de „Geallieerden”;

2e. De vroegere leveranciers van de Unie kunnen of in het geheel niet meer leveren (namelijk in zooverre zij met het land in oorlog zijn of bezet zijn door een land, dat met de Unie in oorlog is), of, in verband met hun eigen behoeften, dit niet meer doen in den omvang van voorheen; aan den anderen kant is er een eind gekomen aan den uitvoer van Zuid-Afrika naar die landen, waarmee het in oorlog is, of die bezet zijn door een land, waarmee de Unie in oorlog is.

3e. De beperkte scheepsruimte belemmert de Zuid-Afrikaansche aankopen overzee en de verkoopen naar overzeesche landen.

Deze drie factoren leiden er o.a. toe, dat Zuid-Afrika de productie heeft moeten ter hand nemen, c.q. uitbreiden, van goederen, bestemd voor de oorlogvoering, en van die goederen, welke het vroeger importeerde, terwijl aan den anderen kant de productie van goederen, die niet van direct belang zijn voor de oorlogvoering, werd beperkt. Deze omschakeling in het economisch leven treedt in de eerste plaats aan den dag bij de minerale productie en bij de industrie. Ook de structuur van den buitenlandschen handel onderging zekere wijzigingen.

Minerale productie.

Reeds in 1940 werden er in de Unie, naast goud en diamanten, 36 verschillende delfstoffen gewonnen. Sinds dat jaar is de productie van deze mineralen in de meeste gevallen aanmerkelijk uitgebreid. De productie van steenkool steeg van 16 miljoen ton in 1938 tot 21 miljoen ton in 1941 en gaat nog steeds vooruit. Ook de koperproductie gaat snel omhoog en wel van 14.700 ton in 1939 tot 33.800 ton in 1942. De winning van ijzererts breidt zich aanmerkelijk uit; een nieuwe mangaanmijn werd in exploitatie genomen, de gráfietwinning werd verhoogd, de tinmijnen in Zuid-West-Afrika worden thans intensief geëxploiteerd, terwijl ook de winning van nikkel en wolfram hand over hand toeneemt. In 1940 werd 30 % van de wereldproductie van vanadium en 13 % van de wereldproductie van chroom in de Unie voortgebracht. Zeer merkwaardig is ook, zoo niet de productie, dan toch de afzet van diamanten. Na een langen tijd van depressie heeft zich op de diamantmarkt thans een „boom” ontwikkeld, welke een gevolg is van de toegenomen vraag, niet alleen naar industriediamant, maar ook naar sierdiamant, o.a. voor beleggingsdoeleinden. De omzetten van het diamantsyndicaat stegen van £ 4,5 miljoen in 1938 tot £ 10,5 miljoen in 1942 en zullen over 1943 waarschijnlijk niet ver beneden de £ 20 miljoen liggen. Deze ontwikkeling heeft er toe geleid, dat de „Dutoitspanmijn”, toebehoorende aan de „De Beers”-groep, op 1 September jl. opnieuw in exploitatie werd genomen, terwijl men voornemens is na den oorlog nog eenige andere mijnen te heropenen. Met betrekking tot de bewerking van diamant, doet zich voor de „Geallieerden” de moeilijkheid voor, dat Nederland en België, de groote centra van de diamantslijperij, op het oogenblik niet voor hen werkzaam kunnen zijn. Men tracht hieraan tegemoet te komen door elders, o.a. in Zuid-Afrika, slijperijen op te richten of uit te breiden, doch voorzoover valt na te gaan, hebben deze nog geen grooten omvang bereikt. In Zuid-Afrika zelf is men van oordeel, dat, in verband met het hooge loonpeil daar te lande, de binnenlandsche slijperijen zich ook na den oorlog zullen moeten beperken tot het slijpen van de groote steenen, terwijl de bewerking van het kleinere materiaal aan Nederland en België zal moeten worden overgelaten.

De ontwikkeling van de *goudproductie* verloopt geheel tegengesteld aan die van de meeste andere in het land aanwezige delfstoffen. Met betrekking tot dit metaal is trouwens over de geheele wereld een vermindering van de productie waar te nemen en wel van 40,5 miljoen ons in 1940 tot 36,0 miljoen ons in 1942, terwijl men voor 1943 een productie verwacht van slechts 30 miljoen ons. In verschillende landen heeft de schaarschte aan productiemiddelen reeds geleid tot een vermindering en zelfs een stopzetting van de productie. Wat Zuid-Afrika betreft is een vermindering en a fortiori een stopzetting van de goudproductie zeer bezwaarlijk te verwezenlijken, aangezien het geheele economisch leven van de Unie en de staatsfinanciën in hooge mate afhankelijk zijn van het goudmijnbedrijf. De Zuid-Afrikaansche Regeering wenscht de goudproductie dan ook zoolang mogelijk in dien omvang gehandhaafd te zien, als de behoefte aan productiemiddelen voor oorlogsdoeleinden toestaat. Daarnaast is men in de Unie zeer wel doordrongen van de gevaren, verbonden aan een eenzijdige oriëntering van het economisch leven van Zuid-Afrika op de goudproductie. De Regeering bevordert, daartoe in staat gesteld door de groote reuvenen uit de goudproductie, dan ook, en dit was reeds vóór den oorlog het geval, het ontstaan van andere bedrijven. Het spreekt vanzelf, dat nu ook de oorlogsbehoeften een flinken stoot in die richting hebben gegeven.

Gegeven het standpunt van de Regeering, behoeft het geen verbazing te wekken, dat de goudproductie van de Unie in 1942 slechts weinig ten achter bleef bij die over

1941., Over 1943 was de achteruitgang grooter, maar deze is naar verhouding veel kleiner dan die van de wereldproductie.

Het aantal inheemsche werkkrachten, werkzaam in de goudmijnen aan den Witwatersrand, verminderde van 346.000 in Juli 1942 tot 297.000 in Juli 1943. Ook het aantal blanke werkkrachten onderging een daling, zoodat de noodzaak ontstond om een gedeelte van het werk, dat vroeger door blanken werd verricht, aan niet-blanken toe te vertrouwen.

De aanschaffing van de noodige materialen ging eveneens met moeilijkheden gepaard. In verband hiermede werd in 1941 door de maatschappijen een „pool” voor materiaalvoorziening gevormd, welke in 1942 werd uitgebreid. Het verbruik van materialen is intusschen drastisch ingekrompen en wel in hoofdzaak door de beperking van de exploratie.

De toekomst van de Zuid-Afrikaansche goudnijverheid is uiteraard in de eerste plaats afhankelijk van de plaats, die het goud zal innemen in het geldwezen van na den oorlog. Hieromtrent valt thans nog niets met zekerheid te zeggen. Wel kunnen wij vermelden, dat de koersen van de Zuid-Afrikaansche goudmijnaandeelen een stijging hebben ondergaan na de publicatie van de valutaplannen van Keynes en White, op grond van het feit, dat deze beide aan het goud een zekere functie toekennen.

Industrie.

Evenals in den vorigen wereldoorlog, maakt de industrialisatie van de Unie thans groote vorderingen. De Overheid heeft aan deze ontwikkeling een zekere leiding gegeven door de stichting, eind 1942, van de „National Supplies Council”, welke tot taak heeft de industrialisatie van de Unie te bevorderen en wel zoodanig, dat de industrie niet alleen zal kunnen voorzien in de behoeften van het land zelf, maar tevens in die van de andere landen van het Afrikaansche continent. Deze organisatie zal samenwerken met de reeds eerder opgerichte „Industrial Development Corporation”, die behulpzaam is bij de financiering van ondernemingen, welke worden beschouwd als van belang voor het Zuid-Afrikaansche economische. Ten slotte zal de „Social and Economic Council” weer met de twee eerder genoemde organisaties samenwerken. Laatstgenoemde Raad zal rapporten samenstellen over de wenselijkheid van bepaalde nieuwe industrieën. Dit college heeft zich reeds uitgesproken ten gunste van de stichting van een visscherijbedrijf en van een textielindustrie, welke haar afzet zou moeten vinden over het geheele Afrikaansche continent.

In het kader van de industrialisatie van de Unie dient melding te worden gemaakt van het uitbreidingsprogramma van de „Isacor”, het semi-staatsijzer- en staalbedrijf. Dit is thans doende met den bouw van een nieuw ijzer- en staalcentrum bij Vereeniging, dat na voltooiing een capaciteit van 1 miljoen ton staal per jaar zal bezitten. Het reeds eerder gestichte bedrijf bij Pretoria vervaardigt thans o.m. producten, die vroeger werden ingevoerd. Zoo heeft het een draadfabriek ingericht, die, naar men hoopt, zal kunnen voorzien in de behoeften van het land. Verder maakt het thans op groote schaal militaire benodigdheden.

Tot de bestaande bedrijven, die zich snel uitbreiden, behoort de papiernijverheid. Vóór den oorlog had er in de Unie een zeer belangrijke invoer van papier plaats, die, tezamen met dien van boeken en tijdschriften, in 1938 een waarde bereikte van £ 2½ miljoen. Nederland leverde hiervan in dat jaar voor meer dan een miljoen gulden. In verband met de aanzienlijke vermindering van de leveranties van overzee, is de Zuid-Afrikaansche papier- en cartonnage-industrie aanmerkelijk uitgebreid. Op het oogenblik bestaan er in de Unie drie papierfabrieken, waarvan de grootste, die in de buurt van Johannesburg is gevestigd, de helft van de Zuid-Afrikaansche behoefte kan dekken.

Buitenlandsche handel.

In den aanhef hebben wij reeds vermeld, dat de oorlog heeft geleid tot structuurwijzigingen in den buitenland-schen handel van de Unie. Uit de gegevens, waarover wij beschikken, blijkt, dat de invoer van de Unie in 1942 £ 84 miljoen bedroeg, een niet onbelangrijke achteruitgang t.o.v. het voorafgaande jaar, toen de invoerwaarde £ 101 miljoen beliep. De waarde van den uitvoer is ons niet bekend en evenmin valt na te gaan, voor welk bedrag de Unie uit de verschillende landen heeft geïmporteerd resp. daarheen heeft geëxporteerd.

Ten aanzien van de wol, die vóór den oorlog het belang-rijkste uitvoerartikel was na goud, kan worden meege-deeld, dat de Britsche aankopen hiervan in 1942/'43 £ 13 miljoen hebben bedragen, tegen £ 11 miljoen in 1941/'42. Aangezien de totale Zuid-Afrikaansche wol-uitvoer vóór den oorlog gemiddeld £ 10 miljoen bedroeg, is er reden om aan te nemen, dat zoo niet de geheele, dan toch het overgrootste deel van de Zuid-Afrikaansche wol-export op het oogenblik voor Groot-Brittannië is bestemd en dat de toeneming van de verkoopen aan genoemd land een compensatie vormen voor de afzetgebieden, die door den oorlog zijn verloren gegaan.

Uit verschillende berichten valt op te maken, dat de handelsbetrekkingen van de Unie met de andere landen van het Afrikaansche continent en met die van het Ameri-kaansche continent levendiger zijn geworden. Zoo ver-richt de Unie thans belangrijke houtaankopen in West-Afrika. De handelsbetrekkingen met de Ver. Staten hebben zich eveneens snel uitgebreid. Uit sommige gegevens zou men mogen opmaken, dat in 1941 bijna de helft van den invoer van de Unie uit de Ver. Staten afkomstig zou zijn geweest, waarmee laatstgenoemd land Groot-Brittannië zou hebben verdrongen als grootste leverancier van de Unie. Nadat de Ver. Staten zelf in den oorlog werden be-trokken, verminderden blijkbaar de mogelijkheden voor leveranties aan de Unie, maar, met inbegrip van de zen-dingen op grond van de leen- en pachtwet, was ook in 1942 de uitvoer uit de Ver. Staten naar Zuid-Afrika met \$ 100 miljoen toch nog groter dan vóór den oorlog. Omgekeerd is de uitvoer van de Unie naar de Ver. Staten tengevolge van den oorlog aanmerkelijk gestegen en wel van \$ 16 miljoen in 1938 tot \$ 96 miljoen in 1942, zoodat het handelsverkeer tusschen beide landen in laatstgenoemd jaar vrijwel in evenwicht was. Laat men de leveranties uit hoofde van de leen- en pachtwet buiten beschouwing, dan was er zelfs een aanmerkelijk actiefsaldo ten gunste van de Unie, een merkwaardig verschijnsel, indien men in aanmerking neemt, dat vóór den oorlog er steeds een belangrijk actiefsaldo ten gunste van de Ver. Staten be-stond. Ook de handel met de Zuid-Amerikaansche landen is aanmerkelijk toegenomen, speciaal die met Argentinië. De Unie tracht thans uit dat land porcelein en glaswerk, alsmede textiel te betrekken. Het intensievere handels-verkeer met Argentinië heeft reeds geleid tot de oprichting van een scheepvaartmaatschappij, die een lijn tusschen dat land en de Unie exploiteert. De schepen vervoeren stukgoederen naar Zuid-Afrika en nemen kolen als retour-vracht mee.

Verkeerswezen.

In Kaapstad is men thans bezig met den bouw van een nieuw droogdok, dat met een lengte van 400 meter en een breedte van 50 meter het grootste zal zijn van het Zuidelijk Halfronde. Zeer belangrijk zijn ook de uitbreidin-gen van de havens van East-London en Durban. Men heeft de bedoeling van laatstgenoemde stad in de toekomst het centrum van de Zuid-Afrikaansche scheepsbouwrijver-heid te maken.

Financiën.

Het'spreekt van zelf, dat de oorlog verstrekkende ge-volgen heeft gehad voor de staatsfinanciën van de Unie.

De oorlogsuitgaven vertoonen een snelle stijging: zij be-droegen in 1939/'40 £ 2 miljoen, in 1940/'41 £ 60 miljoen, in 1941/'42 £ 72 miljoen, in 1942/'43 £ 80 miljoen, ter-wijl zij voor het financieele jaar 1943/'44 zijn begroot op £ 96 miljoen. Het eindcijfer van de begrooting voor laatstgenoemd jaar bedraagt £ 146 miljoen, waarvan £ 45,5 miljoen wordt gedekt door leeningen. Om het restee-rende bedrag van £ 100,5 miljoen bijeen te krijgen, waren verschillende belastingverhoogingen noodzakelijk. De spe-ciale belasting op goudmijnwinsten werd verhoogd van 20 tot 22½ %, die op de winsten van diamantmijnen van 1 tot 15 %, naast een verhooging van de belasting op de nettowinsten van deze maatschappijen van 20 tot 22½ %. De inkomstenbelasting werd verhoogd met 15 %, de be-lasting op dividenduitkeeringen aan buitenlanders werd van 5 op 7½ % gebracht, de Excess Profits Tax van 67 op 75 %, terwijl ook de posttarieven en sommige ver-teringsbelastingen werden verhoogd.

Hierboven vermeldden wij, dat de Unie in het thars loopende jaar voor een bedrag van £ 45,5 miljoen heeft moeten leenen. Uit de beschikbare gegevens blijkt, dat de staatsschuld van de Unie sinds het uitbreken van den oorlog is gestegen van £ 279 miljoen tot £ 415 miljoen aan het begin van het loopende financieele jaar.

Met betrekking tot de staatsschuld van de Unie valt nog te wijzen op de grootscheepsche aflossing van dat ge-deelte, dat in het buitenland — d.i. Londen — werd o-pgenomen. Deze aflossingen werden mogelijk gemaakt door de groote saldi, die de Unie, dank zij de activiteit van haar betalingsbalans in Londen, wist te kweken. Bij het uitbreken van den oorlog was het totale bedrag van de in het buitenland uitstaande leeningen £ 103 mil-lionen. Hiervan staat thans nog slechts £ 7 miljoen uit. Nu de saldi van de Unie in Londen niet langer kunnen worden gebruikt voor de aflossing van buitenlandsche leeningen, worden zij gebezigd voor den aankoop van Zuid-Afrikaansche aandelen, die zich in Britsch bezit bevinden. De financieele verhouding tusschen de Unie en Groot-Brittannië wordt hiermede volkomen gewijzigd.

Ter financiering van de aflossing van buitenlandsche staatsleeningen werden in de Unie binnenlandsche leenin-gen uitgegeven; hetgeen te gemakkelijker ging door de, ook in de Unie bestaande, groote geldruimte. In verband met laatstgenoemde heeft de President van de Zuid-Afri-kaansche Reserve Bank, Postmus, de Zuid-Afrikaansche maatschappijen erop gewezen, dat het beter is, dat zij thans de benodigde kapitalen in Zuid-Afrika zelf o-pnemen, dan dat zij daarmee wachten totdat zij weer terecht kunnen in Londen.

De groote geldruimte komt uiteraard tot uiting op de geld- en kapitaalmarkt. De deposito's van de handelsban-ken stegen in den loop van 1942 met £ 51 miljoen tot £ 198 miljoen. Het was voor deze instellingen blijkbaar niet mogelijk de toevertrouwde gelden ten volle uit te zetten. Haar tegoed bij de Reserve Bank verdubbelde in den loop van het jaar en bereikte het tot dusver ongekende cijfer van £ 98 miljoen. In totaal stegen haar kasmiddelen van £ 55 miljoen tot £ 104 miljoen. De Reserve Bank zag haar goudvoorraad in den loop van het jaar toenemen van £ 44,4 miljoen tot £ 77 miljoen, waarbij het goud nog steeds wordt berekend tegen den standaardprijs van 77/10½ per ons, terwijl de marktprijs 168/— per ons, dus ruim het dubbele bedraagt.

De groote geldruimte leidde in 1941 tot de instelling van een adviescommissie ter voorkoming van inflatie. Omstreeks het midden van 1941 waren in de 9 grootste steden van de Unie de kosten van levensonderhoud sinds 1938 gestegen met 10,4 %, de huren met 8,3 %, brand-stoffen, licht en diversen met 1,1 %. Men achtte toen het moment gekomen voor de benoeming van een prijzen-controlleur. Typisch voor Zuid-Afrika was, dat er geen „loonstop" werd ingevoerd. Eenigen tijd daarna werden er ook speciale inspecteurs aangesteld, die toezicht moeten

houden op de prijzen en maatregelen nemen tegen den woeker. De winstslag is thans gebonden aan zekere beperkingen. In den loop van 1942 steeg het indexcijfer van de groothandelsprijzen op basis 1929—100 van 107 tot 120, dat van de kosten van levensonderhoud van 102 tot 110. Voorzover wij kunnen nagaan is er in de Unie nog geen rantsoeneering ingevoerd, behalve van benzine, papier, banden, olie en rubber, en deze is nog min of meer vrijwillig.

J. F. C. SCHOTEL.

LOONEN EN SALARISSEN IN DE BELGISCHE NIJVERHEID.

Als onderdeel¹⁾ van de publicaties van den Belgischen Centralen Dienst voor de Statistiek over de Economische en Sociale Telling van 27 Februari 1937 is een boekwerk verschenen, bevattende de resultaten van het sociale gedeelte dezer telling, voorzover betreft het bezoldigd personeel in de nijverheid. Men vindt hierin vele gedetailleerde gegevens over de personeelssamenstelling, de loonen en salarissen en de arbeidstijden, gegevens, welke bij onzen zuidelijken nabuur tot dusver ontbraken.

Ietwat eigenaardig doet het aan, dat men in de Belgische statistiek ook de visscherij en het transportbedrijf (lucht, water, straatwegen) tot de nijverheid rekent. Overigens zijn dit naar verhouding geen omvangrijke personeelsgroepen; tezamen tellen zij 2% van alle bezoldigden. De door den Staat geconcessioneerde en gecontroleerde spoorwegen, de posten, telegrafie, telefonie, het zeezezen en de dokwerkers zijn buiten beschouwing gebleven.

De bezoldigden in de nijverheid zijn in deze statistiek ingedeeld in bedienden en werklieden. De eerste groep omvat 6% van alle bezoldigden, de tweede 94%, namelijk 3% leidende arbeiders, waaronder bazen, meesterknechts, opzichters e. d. worden verstaan, en 91% overige werklieden. Wanneer men de cijfers der Nederlandsche Bedrijfstelling van 31 December 1930 voor de nijverheid op overeenkomstige wijze groepeerd, dan verkrijgt men verrassend gelijke uitkomsten, nl. eveneens 6% bedienden en 94% werklieden; over leidende arbeiders zijn geen gegevens beschikbaar. Voor deze indeeling der Nederlandsche cijfers hebben wij tot de groep „bedienden” gerekend het administratief en het zgn. technisch personeel, waaronder in de publicaties der Bedrijfstelling het laboratorium- en teekenkamerpersoneel²⁾ e. d. wordt verstaan, en tot de groep „werklieden” het overige personeel in algemeenen dienst (onderhouds-, magazijn-, expeditiepersoneel e. d.) en het personeel in het eigenlijke bedrijf. De groep „medewerkende echtgenooten” is buiten beschouwing gelaten, daar hiervan niet is aangegeven in welke functie zij medewerkten.

Over den leeftijdsopbouw van het personeel in de nijverheid bevat de Belgische statistiek zeer uitvoerige cijfers. Het is interessant een vergelijking te treffen met de Nederlandsche gegevens. Deze laatste, welke wij eveneens ontleenen aan de uitkomsten van de Bedrijfstelling van

¹⁾ Economische en Sociale Telling van 27 Februari 1937, Boekdeel IV, De Nijverheidsinrichtingen (Sociaal gedeelte), Brussel.
²⁾ Wellicht zou men dit gedeeltelijk tot de „werklieden” kunnen rekenen. De beschikbare cijfers laten een splitsing echter niet toe.

1930, veroorloven echter slechts een indeeling in drie groepen, t.w. beneden 21 jaar, 21—49 jaar, en 50 jaar en ouder. Bij een samenvatting ook van de Belgische cijfers in deze drie groepen krijgt men het volgende beeld.

	België 27 Febr. 1937				Nederland, 31 Dec. 1930			
	Mannen		Vrouwen		Mannen		Vrouwen	
	Abso- lute cijfers	In %	Abso- lute cijfers	In %	Abso- lute cijfers	In %	Abso- lute cijfers	In %
Beneden 21 jaar	103.609	12	68.618	31	162.234	23	78.595	49
21—49 jaar	631.694	72	142.564	64	456.135	66	75.245	47
50 jaar en ouder	135.653	16	10.400	5	78.838	11	6.562	4
Totaal	870.956	100	221.582	100	697.207	100	160.402	100

Blijkens deze cijfers waren dus bij de laatste in ons land gehouden telling meer jeugdigen in de nijverheid werkzaam dan in België. De verhouding van het totaal aantal mannen tot dat der vrouwen is in beide landen nagenoeg dezelfde (in Nederland 81% mannen, in België 80%).

Komen wij thans tot de loongegevens der Belgische statistiek. Deze hebben betrekking voor de werklieden op het loon per uur, voor de bedienden op maandwedden.

Daar voor de werklieden de wijze van loonberekening in de ondernemingen zeer verschillend is (18% der werklieden werkte in stukloon, 48% in uurloon, 14% in dagloon en 20% tegen loon per 14 dagen of per week, enz.), heeft men, teneinde toch gelijksoortige statistische eenheden te kunnen vergelijken, bij de telling aan de bedrijfs- hoofden gevraagd op de telkaarten het brutoloon van de laatste betaling te vermelden en daartegenover het aantal arbeidsuren, waarop dit loon betrekking had, waarna men door een eenvoudige deeling het uurloon kon bepalen. De statistiek deelt hierbij nog mede, dat de gevonden uurloonen inkomens vertegenwoordigen, die overeenstemmen met een normalen arbeidsduur voor iederen loontrekkende. Hieruit zou men afleiden, dat bij de telling dus gevraagd is naar het normale aantal arbeidsuren.

Het gemiddeld uurloon dan van de werklieden bedroeg in Februari 1937 4,46 francs; 8% der werklieden ontving minder dan 2 francs, 28% van 2 tot minder dan 4 francs, 47% van 4 tot minder dan 6 francs, 14% van 6 tot minder dan 8 francs en tenslotte 3% van 8 tot minder dan 10 francs.

De gemiddelde maandwedde der bedienden, berekend uit de wedden lager dan 4.200 francs, bedroeg 1.495 francs; 6% der bedienden ontving minder dan 500 francs; 21% 500 tot minder dan 1.000 francs, 51% 1.000 tot minder dan 2.000 francs, 17% 2.000 tot minder dan 3.000 francs en 5% 3.000 francs of meer.

Omgeredend in Nederlandsch geld (1 Belg. franc = 6,17 cent in Februari 1937) zouden de gemiddelden neerkomen op een uurloon van 27,5 cent voor de werklieden en een maandwedde van f 92,24 voor de bedienden.

Als wij deze bedragen nu willen vergelijken met Nederlandsche gegevens, dient daarbij te worden vooropgesteld, dat voor een juiste vergelijking van de loonen men mede rekening zou moeten houden met het verschil in koopkracht van het loon in beide landen. De op dit gebied beschikbare gegevens zijn echter schaarsch, zoodat slechts een gebrekkige vergelijking mogelijk zou zijn. Hier zal dan ook verder volstaan worden met de nominale loonen te beschouwen.

MAANDCIJFERS

EMISSIONS IN NOVEMBER 1943. (CENTRAAL BUREAU VOOR DE STATISTIEK.)

aand. obl. conv.	Naam	Groep	Emittent	Rente	Koers	Nom. bedrag	Reël bedrag
conv.	Hellingman's Bouw-Mij.	diversen	Ned. Ind. Handelsbank	3½	100	f 1.300.000	f 1.300.000
conv.	Par. v. d. H. Augustinus, A'dam	diversen	Ned. Landbouwbank	3½	100	„ 315.000	„ 315.000
aand.	App. fabr. Overijssel	industrie	Robaver	—	125	„ 50.000	„ 62.500
aand.	Bolte en Gorter N.V.	handel	Holl. Bank-Unie	—	130	„ 280.000	„ 364.000
conv.	Ver. Eudokia	diversen	Rott. Boaz Bank	3½	100	„ 92.000	„ 92.000
conv.	Par. v. d. H. Joseph, Hillegom	diversen	Haagsche Bankvereen.	3½	100	„ 210.000	„ 210.000
aand.	Houth. v/h. G. Alberts	handel	Robaver	—	110	„ 420.000	„ 462.000
aand.	Industriële Mij.	diversen	Theodoor Gilissen	—	135	„ 115.000	„ 155.250

Een zoo algemeen loongemiddelde als hierboven voor België genoemd, dat zoowel mannen, vrouwen als jeugdigen omvat, is voor Nederland te vinden in de Ongevallenstatistiek, volgens welke het gemiddelde verzekerd dagloon in 1937 voor de nijverheid (handel, verkeer, enz. buiten beschouwing gelaten) f 3,32 bedroeg. Stelt men het gemiddeld aantal arbeidsuren per dag op 8, dan zou het gemiddeld uurloon in dat jaar in ons land 41,5 cent hebben bedragen. Aangezien het Nederlandsche cijfer alle in loondienst zijnden, dus ook de bedienden, omvat, trachtten wij voor België eveneens een uurloon voor werklieden en bedienden tezamen te berekenen. Dit zou men dan kunnen stellen op rond 29 cent, nog steeds

dus belangrijk lager dan het Nederlandsche gemiddelde van 41,5 cent ³⁾.

In het navolgende staatje zijn de bedrijfstakken gerangschikt naar de hoogte van het gemiddeld uurloon. De Nederlandsche cijfers zijn berekend uit de Ongevallenstatistiek (gemiddeld dagloon gedeeld door 8) en omvatten dus — in tegenstelling tot de Belgische — ook de

³⁾ Door de berekening van het gemiddeld loon der bedienden in België te beperken tot de maandwedden lager dan 4.200 francs, is het Belgische cijfer uiteraard enigszins gedrukt. Echter geldt ook voor Nederland t.a.v. de voor het gemiddelde in aanmerking genomen dagloonen een maximumgrens; de dagloonen hooger dan f 8 worden namelijk volgens de bepalingen der Ongevallenwet 1921 tot dit bedrag verlaagd.

MAANDCIJFERS

INDEXCIJFERS VAN NEDERLANDSCHE AANDELEN (Centraal Bureau voor de Statistiek)

(Mèn zie voor de wijze van berekening der indexcijfers het Maandschrift van het C.B.S. van Maart 1925, blz. 355 e.v. en 30 April 1937, blz. 605 e.v. De lijst der fondsen, uit welke notering de indexcijfers worden berekend, ligt ter inzage op het Centraal Bureau voor de Statistiek).

De tusschen haakjes geplaatste cijfers geven het aantal fondsen aan, waaruit het indexcijfer is berekend.

1930 = 100	Productie- middelen industrieën (29)	Consumptie- goederen industrieën (22)	Nijverheid (51)	Banken (6)	Scheepvaart- onder- nemingen (6)	Petroleum (1)	Internationaal fondsen ¹⁾ (5)	Suiker (5)	Rubber (7)	Tabak (4)	Thee (5)	Indische onder- nemingen ²⁾ (29)	Algemeen index- cijfer ³⁾ (100)	Amerik. fondsen (15)
1930	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1931	72	76	74	86	55	57	51	63	51	68	65	66	70	59
1932	44	55	49	64	30	37	32	36	29	39	46	41	46	39
1938	51	59	54	72	26	44	34	35	45	38	59	49	52	36
1934	50	66	57	68	21	42	34	28	73	41	69	58	55	34
1935	46	67	55	75	21	47	38	34	80	48	65	60	55	37
1936	52	76	64	80	38	79	44	42	109	70	73	79	66	62
1937	85	108	95	103	113	108	70	64	209	92	107	120	104	76
1938	84	105	93	99	98	90	57	56	145	81	94	98	96	54
1939	86	100	92	80	94	79	45	63	132	53	84	86	90	56
1941 ⁴⁾	140	154	146	91	139	72	74	75	192	75	101	110	129	—
1942	164	174	168	102	131	81	93	50	122	48	72	71	132	—
Jan. 1942	160,4	174,5	166,4	103,6	127,2	65,8	89,5	53,7	127,1	49,0	78,0	76,2	131,6	—
Febr. „	157,5	170,5	163,1	107,1	118,5	60,9	85,4	46,2	101,5	41,4	70,3	63,1	125,5	—
Maart „	154,4	168,5	160,5	104,9	112,7	62,3	84,2	43,9	106,1	41,8	61,3	62,3	123,1	—
April „	167,1	176,9	171,4	107,9	133,2	79,0	93,5	50,5	126,3	49,7	73,7	73,6	134,6	—
Mei „	159,0	169,3	163,4	101,4	133,3	79,5	90,3	48,0	122,6	47,8	72,0	70,7	128,3	—
Juni „	164,6	175,5	169,3	99,5	138,9	88,4	94,4	51,4	130,6	50,6	75,2	75,1	133,4	—
Juli „	167,6	178,5	172,3	99,9	136,0	90,6	95,8	49,6	125,2	47,7	71,7	71,7	134,1	—
Aug. „	176,6	187,8	181,5	102,1	146,5	103,0	103,3	52,5	131,8	51,4	73,5	75,8	141,4	—
Sept. „	170,8	178,0	173,9	98,6	136,0	88,7	95,9	52,3	130,8	52,1	75,4	75,9	136,0	—
Oct. „	158,7	161,7	160,0	95,5	126,9	80,9	89,2	47,8	118,0	46,6	69,6	68,7	125,3	—
Nov. „	163,2	166,1	164,5	98,1	128,9	95,1	94,8	51,3	123,1	47,6	70,5	70,8	128,8	—
Dec. „	170,9	177,7	173,9	103,0	132,9	— ⁵⁾	99,3	— ⁵⁾	— ⁵⁾	— ⁵⁾	— ⁵⁾	— ⁵⁾	135,9	—
Jan. 1943	195,6	202,4	198,4	198,2	— ⁵⁾	— ⁵⁾	194,2	— ⁵⁾	— ⁵⁾	— ⁵⁾	— ⁵⁾	— ⁵⁾	141,3	—
Febr. „	196,4	203,5	199,8	100,3	— ⁵⁾	— ⁵⁾	115,5	— ⁵⁾	— ⁵⁾	— ⁵⁾	— ⁵⁾	— ⁵⁾	151,4	—
Maart „	196,6	205,7	200,5	101,1	— ⁵⁾	— ⁵⁾	115,3	— ⁵⁾	— ⁵⁾	— ⁵⁾	— ⁵⁾	— ⁵⁾	150,4	—
April „	198,6	208,0	202,7	102,3	— ⁵⁾	— ⁵⁾	118,0	— ⁵⁾	— ⁵⁾	— ⁵⁾	— ⁵⁾	— ⁵⁾	151,8	—
Mei „	199,8	208,7	203,6	103,6	— ⁵⁾	— ⁵⁾	118,8	124,3	— ⁵⁾	— ⁵⁾	— ⁵⁾	— ⁵⁾	152,5	—
Juni „	199,2	208,8	203,3	103,7	132,7	97,3	118,9	56,9	126,7	50,1	72,0	74,8	152,4	—
Juli „	198,3	208,2	202,6	103,2	132,7	97,3	117,7	57,0	126,3	49,7	— ⁵⁾	74,7	151,9	—
Aug. „	197,6	258,0	202,1	103,4	132,7	97,3	117,5	57,0	126,3	49,8	— ⁵⁾	74,7	151,7	—
Sept. „	198,8	208,0	202,8	103,6	132,7	97,3	118,5	57,0	126,3	49,6	— ⁵⁾	74,7	152,1	—
Oct. „	199,0	203,0	202,8	103,5	132,7	97,3	118,6	57,0	126,3	49,6	— ⁵⁾	74,7	152,1	—
Nov. „	199,1	208,3	203,0	103,4	132,7	97,3	118,7	57,0	126,3	49,6	72,0	74,7	152,2	—

¹⁾ Fondsen, die zoowel internationaal verhandelbaar zijn, als geacht kunnen worden sterk den invloed van den buitenslandschen conjunctureelen toestand te ondervinden.

Hieronder is ook het petroleumtaandeel uit de voorafgaande kolom opgenomen.

²⁾ Hieronder zijn begrepen de aandelen uit de 4 voorafgaande kolommen.

³⁾ Aandelen van Nederlandsche en Nederlandsch-Indische ondernemingen, waaronder 3 fondsen, die niet in de voorafgaande kolommen zijn opgenomen.

⁴⁾ Daar over de maanden Mei t.e.m. Augustus 1940 geen indexcijfers werden berekend, is het niet mogelijk een gemiddelde voor 1940 te geven.

⁵⁾ Niet bekend, weinig of geen notering.

België, Febr. 1937.		Nederland, 1937.	
	In frs. In cts.		In cts.
Kunst- en precisiebedr. (o.a. diamantind.)	5,66 35	Verv. v. gas en electr. *)	68
Mijnen	5,48 34	Oer, steenkolen, turf	62
Metaalnijverheid	4,89 30	Diamant enz.	61
Groeven	4,85 30	Chemische nijverheid	49
Bouwbedrijf	4,75 29	Boek-, steendr. enz.	46
Boekbedrijf	4,68 29	Metaalnijverheid	45
Chemische nijverheid	4,51 28	Bouwbedrijf	42
Glasnijverheid	4,28 26	Papier enz.	41
Keramische nijv. enz.	4,22 26	Ber. v. voedings- en genotmiddelen	38
Houtbew. en stoff.	4,22 26	Hout, kurk, stroo enz.	37
Voedingswarenber. en tabaksbew.	3,89 24	Aardewerk, glas, steen enz.	37
Papiernijverheid	3,89 24	Textielnijverheid	35
Huiden- en lederind.	3,74 23	Leder enz.	34
Textielnijverheid	3,44 21	Kleding en reiniging	30
Kledingindustrie	2,98 18		

*) Niet afzonderlijk genoemd in de Belgische statistiek.

groep „bedienden”. Ook voor de afzonderlijke bedrijfstakken blijkt het verschil in loonniveau aanzienlijk te zijn.

Bij de gegevens over de bezoldiging der arbeiders naar den leeftijd zijn de arbeiders in de Belgische statistiek in niet minder dan 13 leeftijdsgroepen onderscheiden. Voor enkele bedrijfstakken volgen de cijfers hier (in francs).

	Nijverheid als geheel beschouwd		Mijnen	Metaalnijverheid	Bouwbedrijf	Textielnijverheid
	Mannen	Vrouwen				
Beneden 15 jaar	1.64	1.52	2.23	1.65	1.82	1.61
Van 15 tot beneden 20 jaar	2.60	2.07	3.18	2.52	3.13	2.35
20 " " " 25 " "	4.50	2.77	5.01	4.49	4.39	3.33
25 " " " 30 " "	5.04	3.03	5.48	5.15	4.72	3.66
30 " " " 35 " "	5.36	3.12	5.86	5.51	4.88	3.81
35 " " " 40 " "	5.51	3.16	5.96	5.64	4.98	3.96
40 " " " 45 " "	5.56	3.23	5.90	5.75	5.05	4.07
45 " " " 50 " "	5.49	3.25	5.75	5.71	5.12	4.16
50 " " " 55 " "	5.38	3.24	5.55	5.65	5.11	4.25
55 " " " 60 " "	5.17	3.23	4.92	5.53	5.06	4.30
60 " " " 65 " "	5.01	3.19	4.57	5.31	4.99	4.33
65 " " " 70 " "	4.85	3.07	4.33	5.06	4.93	4.32
70 jaar en ouder	4.52	3.12	4.18	4.68	4.72	4.04

Samenvattende cijfers voor volwassen arbeiders eenerzijds en de minderjarigen (naar leeftijdjaren onderscheiden) anderzijds, waardoor een vergelijking met de loonoverzichten van het Nederlandsche Centraal Bureau voor de Statistiek mogelijk zou worden, zoekt men in de Belgische statistiek vergeefs. Ook een indeeling naar vakbekwaamheid (geschoolden, geoefenden, ongeschoolden) kent deze laatste niet. Wel bevat zij cijfermateriaal over het verband tusschen het bedrag der bezoldiging en de nationaliteit der arbeiders, hun diensttijd, den personeelsomvang der onderneming en de geografische ligging.

Uit de cijfers over den arbeidsduur blijkt tenslotte, dat deze in de voor dit punt in beschouwing genomen ondernemingen meerendeels 48 uur per week bedroeg.

	Werklieden	Bedienden
Minder dan 40 uur	4 %	6 %
40—43 uur	5 %	10 %
44—47 uur	7 %	16 %
48 uur	83 %	67 %
49 uur en meer	1 %	1 %
Totaal	100 %	100 %

A. H. POTT.

STATISTIEKEN

GEZAMENLIJKE STATEN VAN DE NATIONALE BANK VAN BELGIË EN VAN DE EMISSIEBANK TE BRUSSEL. (in mill. Francs)

Data	Goud, specie, deviezen en Reichskredietkassen	Crediet a. h. particuliere bedrijfsleven	Crediet a. d. Staat en openbare lichamen	Overheidsfondsen	Circulatie	Postchèque-ambt	Rekening-Courant
22 Dec. '43	76.478	826	16.630	1.967	82.885	6.856	5.350
16 " '43	76.266	925	16.468	2.020	82.607	6.810	5.448
9 " '43	75.653	959	16.771	2.113	82.435	6.922	4.918
2 " '43	75.358	870	16.447	2.126	82.033	7.028	5.340
25 Nov. '43	75.327	898	16.031	2.142	81.448	6.847	5.297
8 Mei '40	23.609	5.394	695	1.430	29.806	—	990

DE NEDERLANDSCHE BANK. (Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt, muntmateriaal en deviezen ¹⁾	Binnenl. wissels open marktpapier, beleeningen, voorschotten a/h. Rijk en diverse rekeningen ¹⁾	Totaal activa	Totaal opeischb. schulden
3 Jan. '44	4.147.220	134.220	4.362.287	4.218.856
27 Dec. '43	4.145.538	135.198	4.360.008	4.217.827
20 " '43	4.101.690	136.106	4.317.792	4.175.745
13 " '43	4.050.895	142.211	4.265.450	4.124.821
6 " '43	4.011.977	152.957	4.237.278	4.098.791
29 Nov. '43	4.006.209	143.008	4.221.293	4.083.864
22 " '43	3.973.240	147.306	4.192.622	4.055.750
6 Mei '40	1.173.319	248.256	1.474.306	1.424.016

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in R/C	Bankhassig-natiën en diverse rekeningen	Saldo Rijk R/C (D/C)	Schatkist-papier rechtstr. ondergebracht
3 Jan. '44	3.511.514	707.131	74.691	C. 182.234	—
27 Dec. '43	3.477.519	740.019	73.503	C. 106.903	—
20 " '43	3.423.806	751.938	73.082	C. 119.567	—
13 " '43	3.383.718	741.015	71.753	C. 120.239	—
6 " '43	3.360.879	737.861	69.575	C. 135.963	—
29 Nov. '43	3.325.768	758.017	68.568	C. 115.527	—
22 " '43	3.270.955	784.734	68.994	C. 95.998	—
6 Mei '40	1.158.613	255.174	10.230	C. 22.962	—

¹⁾ Ingevolge de verordening 58/1943 (d.d. 26 Juni) zijn de posten „Correspondenten in het buitenland” en „Buitenlandsche betaal-middelen (excl. pasmunt)”, voorheen begrepen in de „Diverse rekeningen”, vanaf 5 Juli opgenomen onder de buitenlandsche portefeuille, in onzen staat samengevat als „deviezen”.

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	7 Dec. 1943 in guldens	15 Dec. 1943 in guldens
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank	31.336.890,22	18.173.290,66
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten	618.208,85	690.460,54
Voorschotten op ult. Oct./Nov. 1943 aan de gem. verstrekt op aan haar uit te keeren hoofdsom der pers. bel., aand. in de hoofdsom der grondbel. en der gem. fondsbel., alsmede opc. op die belastingen en op de vermogensbelasting	17.834.060,64	22.030.880,91
Voorschotten aan Ned.-Indië ¹⁾ Idem voor Suriname ¹⁾	324.025.380,19	324.056.038,19
Idem voor Curaçao ¹⁾	8.635.977,58	8.658.977,58
Kasvord. wegens creditverstreking a. h. buitenland	87.986,55	91.986,55
Daggeldleeningen tegen onderpand	16.012.028,—	16.012.028,—
Saldo der postrek. van Rijks-comptabelen	—	—
Vordering op het Alg. Burg. Pensioenfonds ²⁾	228.283.505,34	243.825.247,41
Vordering op andere Staatsbedr. en instellingen ³⁾	180.456.632,05	177.072.808,22
Verplichtingen		
Voorschot door De Ned. Bank ingevolge art. 16 van haar octrooi verstrekt	—	—
Voorschot door De Ned. Bank in rekg.-crt. verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Ned. gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	6.736.000,—	6.736.000,—
Schatkistpromessen in omloop	3.041.500.000,— ²⁾	3.029.700.000,— ²⁾
Daggeldleeningen	—	—
Zilverbons in omloop	218.096.305,—	217.549.999,50
Schuld op ult. Oct./Nov. 1943 aan de gem. wegens a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsbel. alsmede opc. op die bel. en op de vermogensbelasting	—	—
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenfonds ²⁾	14.149.236,35	14.588.469,43
Id. aan het Staatsbedr. der P. T. en T. ³⁾	624.412.840,86	561.611.099,93
Id. aan andere Staatsbedrijven ³⁾	3.571.960,46	3.574.527,60
Id. aan div. instellingen ³⁾	199.751.174,31	283.947.174,31

¹⁾ In rekg.-crt. met 's Rijks Schatkist. ²⁾ Nihil. ³⁾ Nihil.

Publicaties van het Nederlandsch Economisch Instituut:

22. Dr. H. J. FRIETEMA
Productie en prijsvorming op de Engelsche markt van Nederlandsche, Deensche en koloniale boter (f 3,15)*
23. Dr. Ir. A. BAARS
Openbare werken en conjunctuurbeweging (f 2,10)*
24. Dr. Ir. F. J. C. VAN DER SCHALK
Een analyse van de arbeidsproductiviteit in Nederland (f 2,60)*
25. Dr. L. R. W. SOUTENDIJK
Methoden tot het vaststellen van den omvang der besparingen (f 2,60)*
26. J. VAN DER WIJK
Inkomens- en Vermogensverdeeling (f 2,60)*
27. Dr. T. KOOPMANS
Tanker freight rates and tankship building (f 3,15* geb., f 2,10* ingen.)
28. Overzicht van de ontwikkeling der handelspolitiek van het Koninkrijk der Nederlanden van 1923 tot en met 1938, samengesteld door een groep medewerkers van het N.E.I., onder leiding van Prof. Mr. P. Lieftinck (f 2,10)*
29. Dr. A. WINSEMIUS
Economische aspecten der internationale migratie (f 2,10)*
30. Dr. H. M. H. A. VAN DER VALK
Egalisatiefondsen en monetaire politiek in Engeland, Nederland en de Vereenigde Staten (derde gewijzigde druk) (f 2,10)*
31. M. J. SCHUT
Tinrestrictie en tinprijs (f 1,55)*
32. Dr. J. R. A. BUNING
De beleggingen der bijzondere spaarbanken in Nederland (f 3,65)*
33. Dr. P. J. VERDOORN
Verstarring der productiekosten (f 5.—)*
- 33a. Dr. P. J. VERDOORN
Ontwikkeling en druk der constante kosten (f 2,50)*
34. R. M. Dr. SOEMITROE DJOJHADIKOESOEMO
Het volkscredietwezen in de depressie (f 5,50)*

Uitgave: De Erven F. Bohn N.V. Haarlem

Verkrijgbaar in den boekhandel

KONINKLIJKE NEDERLANDSCHE BOEKDRUKKERIJ H. A. M. ROELANTS — SCHIEDAM

Onze speciale afdeling: drukwerk voor contrôle en administratie, levert alle voorkomend drukwerk op dit gebied concurrerend, snel en accuraat.
Uitgifte-apparaten in groote verscheidenheid van werkwijze en capaciteit naar de behoeften van elk bedrijf.
Onze terzake-kundige staf is te allen tijde voor gratis advies ter Uwer beschikking.

Tel. 19300
(3 lijnen)

TINRESTRICTIE EN TINPRIJS

door M. J. Schut

31ste Publicatie van het Nederlandsch Economisch Instituut.

Prijs f 1.55*

(Prijs voor donateurs en leden van het N.E.I. f 1.10)

Verkrijgbaar i. d. boekhandel (voor donateurs en leden bij het N.E.I.)

UITGAVE:

De Erven F. Bohn N.V., Haarlem

Een Analyse van de Arbeidsproductiviteit in Nederland

door

Dr. Ir. F. J. C. VAN DER SCHALK

24ste Publicatie van het Nederlandsch Economisch Instituut

PRIJS f 2.60*

(Prijs voor donateurs en leden van het N.E.I. f 1.75; bestellen bij het N. E. I.).

Verkrijgbaar in den boekhandel

Uitgave: **De Erven F. BOHN N.V. - Haarlem**

Productie en prijsvorming op de Engelsche markt van Nederlandsche, Deensche en koloniale boter

door

Dr. H. J. FRIETEMA

22ste Publicatie van het Nederl. Economisch Instituut

Prijs f 3.15*
(Prijs voor donateurs en leden v. h. N.E.I. f 2.25)

Verkrijgbaar in den boekhandel

Uitgave:
De Erven F. Bohn N.V. - Haarlem

Hypotheekbanken en Woningmarkt in Nederland

door

Ch. GLASZ

15de publicatie van het Nederlandsch Economisch Instituut

Prijs f 1.55*

(Prijs voor donateurs en leden van het N.E.I. f 1.10; bestellen bij het N. E. I.)

Verkrijgbaar in den boekhandel

Uitgave:

De Erven F. Bohn N.V. — Haarlem